

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення управління кредитоспроможністю
сільськогосподарського підприємства

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Вікторія ЧЕПЕЦЬ

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана ХАЛАТУР

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Чепець Вікторії Іванівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства

Науковий керівник: Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом по ДДАЕУ від «20» листопада 2023 р. № 3506

2. Термін подання здобувачем роботи: «10» лютого 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: річна фінансова звітність ДДС ІОБ НААН України за 2018-2022 роки, нормативно-законодавчі акти з регулювання роботи сільськогосподарських підприємств України, матеріали фахових праць з фінансів і банківської справи, дані інтернет-ресурсів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю сільськогосподарських підприємств. 3. Аналіз показників діяльності та кредитоспроможності ДДС ІОБ НААН України. 4. Напрями удосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Фактори впливу на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств. 2. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств. 3. Структура товарної сільгосппродукції за її видами у 2022 році. 4. Динаміка основних структурних складових активів сільгосппідприємства у 2018-2022 рр. 5. Динаміка основних структурних складових пасивів сільгосппідприємства у 2018-2022 рр. 6. Динаміка доходів, витрат і ЧФР сільгосппідприємства, тис. грн. 7. Динаміка інтегрального показника кредитоспроможності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр. 8. Послідовність процесу створення ресурсного забезпечення кредитоспроможності сільгосппідприємств. 9. Інформаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності економічного суб'єкта.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «23» червня 2023 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю сільськогосподарських підприємств	вересень 2023 р.	виконано
2	Аналіз показників діяльності та кредитоспроможності ДДС ІОБ НААН України	листопад 2023 р.	виконано
3	Напрями удосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства	грудень 2023 р.	виконано
4	Висновки і пропозиції	січень 2024 р.	виконано
5	Оформлення роботи	лютий 2024 р.	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Вікторія ЧЕПЕЦЬ

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Поняття кредитоспроможності та її місце у системі фінансового менеджменту підприємств	8
1.2. Фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств	12
1.3. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств	20
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	30
2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН	30
2.2. Аналіз показників фінансового стану сільгосппідприємства	36
2.3. Комплексна оцінка кредитоспроможності при управлінні фінансами сільгосппідприємства	43
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВА	50
3.1. Стратегічне управління як передумова зміцнення кредитоспроможності сільгосппідприємств	50
3.2. Покращення організації інформаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності сільгосппідприємств	58
3.3. Застосування функції бажаності в оцінюванні кредитоспроможності сільгосппідприємства	66
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	83

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення управління кредитоспроможністю сільськогосподарського підприємства»

Кваліфікаційна робота містить: 84 с., 9 рис., 15 табл., 1 додаток, 56 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процес управління кредитоспроможністю сільгоспідприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти управління кредитоспроможністю сільгоспідприємства.

Метою роботи є вивчення теоретичних аспектів і методичних підходів до управління кредитоспроможністю, визначення напрямів і практичних інструментів його вдосконалення для забезпечення фінансової стабільності та успішності сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження – методи діалектичного пізнання, системний аналіз, метод коефіцієнтів, порівняння, групування, метод інтегральної оцінки, функція бажаності.

В ході виконання кваліфікаційної роботи магістра було запропоновано методичний підхід щодо використання функції бажаності при оцінюванні кредитоспроможності сільгоспідприємства, що дозволяє враховувати вагомість і пріоритетність різних фінансових параметрів чи альтернатив при прийнятті рішень.

Результати рекомендовані до впровадження Дніпропетровською дослідною станцією Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, с. Олександрівка, Дніпровський район, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ, МЕТОДИ ОЦІНКИ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ,, ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

KEYWORDS

CREDIT ABILITY, ASSESSMENT METHODS, FINANCIAL CONDITION, SOLVENCY, INTEGRAL ASSESSMENT, AGRICULTURAL ENTERPRISE

ВСТУП

У сучасному світі сільгосппідприємства опиняються в умовах гострої конкуренції, яка вимагає від них не лише ефективного ведення бізнесу, але й стійкості до зовнішніх впливів. Управління кредитоспроможністю дозволяє сільгосппідприємствам підтримувати фінансову стійкість та забезпечувати доступ до необхідних ресурсів у конкурентному середовищі.

Більшість сільгосппідприємств потребують фінансових ресурсів для здійснення своєї діяльності, таких як покупка сировини, оплата праці, реклама тощо. Управління кредитоспроможністю допомагає ефективно використовувати наявні фінансові ресурси та забезпечувати їх достатній рівень для забезпечення потреб підприємства.

Сучасна економіка характеризується великою нестабільністю та ризиками, такими як зміни в ринкових умовах, економічні кризи, політичні та природні катастрофи тощо. Управління кредитоспроможністю дозволяє підприємствам адаптуватися до змінних умов та зменшувати ризики фінансової нестабільності.

Забезпечення стабільної кредитоспроможності є ключовим для залучення зовнішнього фінансування через кредити, облігації або інші форми кредитування. Управління кредитоспроможністю допомагає зберегти довіру кредиторів та забезпечити доступ до необхідних фінансових ресурсів. Оцінка кредитоспроможності допомагає визначити, наскільки аграрне підприємство стійке фінансово та його здатність виплачувати свої зобов'язання. Це важливо як для кредиторів, які надають позики, так і для інвесторів, які розглядають підприємство як об'єкт для інвестування.

Отже, управління кредитоспроможністю сільгосппідприємства є критично важливою функцією для його стійкості, розвитку та конкурентоспроможності в сучасному бізнес-середовищі, тож тема дослідження є актуальною і своєчасною.

Наразі багато наукових публікацій присвячено дослідженню проблем управління кредитоспроможності підприємств. У своїх роботах цю тему вивчали такі вчені, як В.В. Бордюк, Л.І. Бровко, В.Г. Виговський, О.Г. Головка, А.С. Гула, Н.В. Коцеруба, Ю.В. Масюк, О.М. Панченко, М.В. Прянишникова, О.О. Терещенко, Ю.М. Тютюнник та інші. Однак проблемні питання не можна вважати всі повністю розв'язаними, оскільки залишається ціла низка завдань, які ще мають бути вирішені прийдешніми дослідженнями у цій науковій царині.

Метою роботи є вивчення теоретичних аспектів і методичних підходів до управління кредитоспроможністю, визначення напрямів і практичних інструментів його вдосконалення для забезпечення фінансової стабільності та успішності сільськогосподарського підприємства.

Для розкриття теми роботи та досягнення представленої мети потребувала вирішення низка завдань:

- вивчити поняття кредитоспроможності та визначити її місце у системі фінансового менеджменту підприємства;
- розпізнати основні фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств;
- систематизувати методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств;
- розглянути основні елементи організаційно-економічної характеристики ДДС ІОБ НААН України;
- проаналізувати фінансовий стан сільгосппідприємства;
- здійснити комплексну оцінку кредитоспроможності сільгосппідприємства;
- обґрунтувати стратегічне управління як передумову зміцнення кредитоспроможності сільгосппідприємства;
- розглянути можливі напрями покращення організації інформаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності сільгосппідприємств;

– розглянути можливості практичного застосування оптимізаційного механізму функції бажаності в оцінюванні кредитоспроможності сільгоспідприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління кредитоспроможністю сільгоспідприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти управління кредитоспроможністю сільгоспідприємства.

У ході дослідження використовувався діалектичний метод пізнання, що дозволив розкрити теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств. Використовувався системний аналіз для виявлення ключових етапів управління кредитоспроможністю сільгоспідприємства, а також коефіцієнтний аналіз, групування та порівняння – при оцінці показників фінансового стану та кредитоспроможності. Застосовувався метод інтегральної оцінки для встановлення рівня кредитоспроможності. Для обчислення функції бажаності при оцінюванні кредитоспроможності використовувалися обчислювальні можливості програми MS Excel.

Для аналітичного розділу в роботі використовувалися інформаційні ресурси, зокрема фінансові звіти ДДС ІОБ НААН України, а також матеріали фахових статей, монографій та інтерне-джерел.

Наукова оригінальність роботи полягає у використанні функції бажаності при оцінюванні кредитоспроможності сільгоспідприємства, що дозволяє враховувати вагомість і пріоритетність різних фінансових параметрів чи альтернатив при прийнятті рішень.

Практичне впровадження розглянутих методичних підходів до оцінювання кредитоспроможності сільгоспідприємства дозволить забезпечити успішність його фінансового управління на довгострокову перспективу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття кредитоспроможності та її місце у системі фінансового менеджменту підприємств

Кредитоспроможність підприємства – це його здатність вчасно і повністю відшкодувати свої фінансові зобов'язання, включаючи погашення кредитів, виплату відсотків, виконання договорів тощо. Вона є важливим показником для фінансового здоров'я підприємства і визначає його рівень ризику для кредиторів та інвесторів.

Місце кредитоспроможності у системі фінансового менеджменту підприємства полягає в тому, що вона є одним з ключових аспектів фінансового планування та управління ресурсами. Кредитоспроможність впливає на можливості підприємства отримати кредити та інші фінансові ресурси, а також на умови цих угод [4].

Управління кредитоспроможністю включає в себе ретельний аналіз фінансового стану підприємства, прогнозування майбутніх платежів і витрат, раціональне використання ресурсів та прийняття стратегічних рішень для забезпечення стабільної фінансової позиції. Вона також пов'язана зі здатністю підприємства адаптуватися до змін на ринку і управляти ризиками [44].

Кредитоспроможність займає центральне місце у фінансовому менеджменті підприємства, оскільки вона визначає його можливості для здійснення фінансових операцій та розвитку.

Тож необхідно розглянути більш детально поняття кредитоспроможності та її місце у системі фінансового менеджменту підприємств.

Кредитоспроможність підприємства – це його здатність виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами та іншими контрагентами вчасно

та в повному обсязі. Це означає, що підприємство має достатні ресурси для погашення боргів, включаючи кредити, виплату відсотків, розрахунки з постачальниками тощо [21].

Чинники, що впливають на кредитоспроможність:

- ліквідність – здатність підприємства перетворити свої активи в грошові кошти для виконання своїх зобов'язань;
- платоспроможність – здатність підприємства забезпечити платежі вчасно, не зазнаючи фінансових труднощів;
- стабільність прибутку – постійний прибуток дозволяє підтримувати платоспроможність і розвивати бізнес;
- фінансова стійкість – здатність підприємства витримати економічні коливання та несприятливі умови на ринку;
- управління ризиками – ефективне управління ризиками допомагає зменшити негативний вплив на фінансову стійкість підприємства;
- оцінка кредитоспроможності – аналіз фінансових показників, таких як показники ліквідності, платоспроможності, рентабельності та інші, допомагає оцінити кредитоспроможність;
- рейтингові агентства – рейтингові агентства присвоюють рейтинги підприємствам на основі їх фінансового стану та здатності виконувати зобов'язання;
- моделі кредитного скорингу – використання математичних моделей для прогнозування кредитоспроможності на основі різних фінансових показників [13].

Отже, кредитоспроможність визначається комплексом фінансових та управлінських чинників і вимірюється за допомогою різноманітних методів оцінки. Вона є ключовим показником фінансового здоров'я підприємства і важливим елементом його управління.

Місце кредитоспроможності у системі фінансового менеджменту підприємств:

1. Фінансове планування:

– кредитоспроможність є ключовим фактором при розробці фінансових планів підприємства. Підприємство повинно враховувати свою здатність до отримання кредитів і зобов'язанням по них при розробці бюджетів та стратегічних планів;

– якщо підприємство має низьку кредитоспроможність, воно може зіткнутися з викликами у фінансовому плануванні, оскільки йому може бути складніше отримати необхідне фінансування для виконання стратегічних цілей.

2. Управління ризиками:

– знання про кредитоспроможність допомагає управляти ризиками, пов'язаними з можливими фінансовими труднощами або неплатоспроможністю підприємства;

– підприємство може вживати заходів для покращення своєї кредитоспроможності, таких як оптимізація структури балансу, покращення ліквідності та зменшення фінансового планування.

3. Планування інвестицій:

– інвестори та кредитори враховують кредитоспроможність підприємства при прийнятті рішень про надання кредитів або інвестування коштів;

– підприємство з високою кредитоспроможністю може мати кращий доступ до капіталу та залучати фінансування за більш вигідними умовами.

4. Стратегічне управління:

– кредитоспроможність виступає важливим аспектом стратегічного управління, оскільки вона визначає можливості для розвитку підприємства та його конкурентну позицію на ринку;

– підприємство з високою кредитоспроможністю може мати більше можливостей для інвестицій у нові проекти, розширення бізнесу та конкурентне позиціонування [16].

Отже, кредитоспроможність підприємства є ключовим аспектом у всіх аспектах фінансового менеджменту, визначаючи його стійкість, ризики та

можливості для зростання і розвитку.

Кредитоспроможність виступає важливим аспектом стратегічного управління, оскільки вона визначає можливості для розвитку підприємства та його конкурентну позицію на ринку [12].

Стратегічне управління включає розробку довгострокових цілей та стратегій, які допомагають підприємству досягати своїх місії та бути конкурентоспроможним на ринку. Кредитоспроможність виступає ключовим фактором у формуванні стратегій та прийнятті стратегічних рішень. Ось детальніше про це:

1. Ризики та можливості – кредитоспроможність визначає рівень ризику, з яким пов'язані стратегічні рішення. Підприємство з високою кредитоспроможністю може бути більш готовим до ризикованих інвестицій або розвитку нових напрямків, оскільки воно може отримати фінансування за сприятливими умовами.

2. Доступ до ресурсів – кредитоспроможність впливає на можливість підприємства отримати доступ до різних ресурсів, таких як кредити, інвестиції, технології тощо. Підприємство з високою кредитоспроможністю може мати більше можливостей для розвитку та інновацій.

3. Стратегічні партнерства та злиття та поглинання – кредитоспроможність також впливає на можливості для стратегічних партнерств та фінансових операцій, таких як злиття та поглинання. Підприємство з високою кредитоспроможністю може бути більш привабливим для потенційних партнерів або інвесторів.

4. Запобігання фінансовим кризам – активне управління кредитоспроможністю допомагає підприємству запобігати фінансовим труднощам та кризам, що можуть виникнути у майбутньому, та зберігати свою конкурентоспроможність [15].

Отже, кредитоспроможність є ключовим елементом стратегічного управління підприємством, оскільки вона впливає на ризики, можливості та конкурентну позицію підприємства на ринку. Її правильне управління

допомагає підприємству досягати своїх стратегічних цілей та забезпечує його стійкість та стабільність у довгостроковій перспективі.

Отже, кредитоспроможність підприємства інтегрується у всі аспекти фінансового менеджменту, визначаючи його стійкість, ризики та можливості для зростання і розвитку.

1.2. Фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств

Зберігання та зміцнення кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств є важливою складовою стабільності та розвитку сільського господарства. Різноманітні фактори впливають на цю кредитоспроможність, охоплюючи фінансові, економічні, технологічні, управлінські, природні, політичні та соціальні аспекти. Ефективне управління цими факторами може допомогти забезпечити стійкість та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств у складних умовах ринкової конкуренції та економічних труднощів. Для розуміння та вдосконалення цієї проблематики необхідно ретельне дослідження та аналіз взаємозв'язку між різними чинниками, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств зазвичай визначається різними факторами, які зазначено на рис. 1.1.

Фактор впливу «Фінансовий стан». Фінансовий стан – це ефективне управління фінансами, наявність достатнього капіталу та ліквідності, платоспроможність [43]. Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств впливає на кредитоспроможність через наступні складові:

1. Ефективне управління фінансами – сільськогосподарські підприємства повинні мати систему ефективного управління фінансами, яка включає в себе бюджетування, контроль над витратами, планування

інвестицій тощо. Це допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів та оптимізацію фінансових процесів.

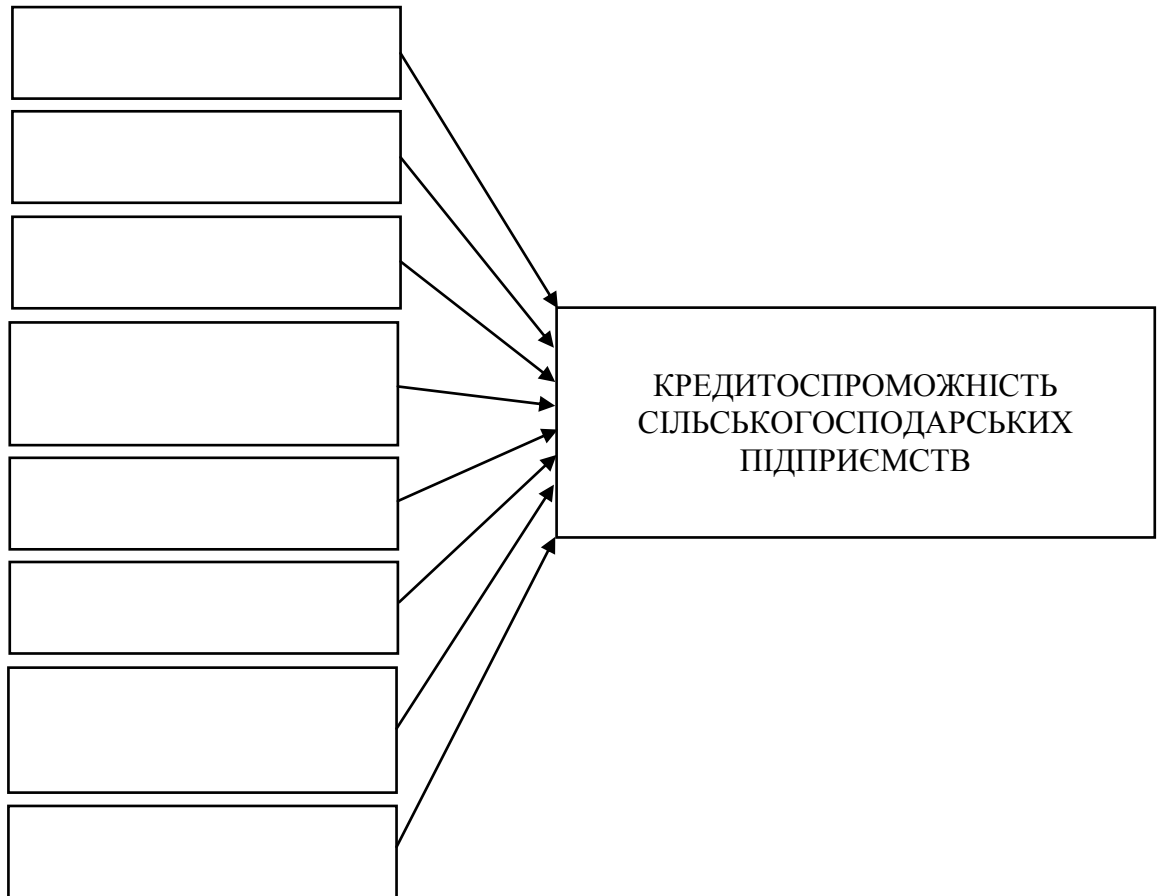

Рис. 1.1. Фактори впливу на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств

Джерело: узагальнено автором за [4, 11, 21]

2. Наявність достатнього капіталу – сільськогосподарські підприємства потребують значних інвестицій у землю, обладнання, насіння, добрива та інші ресурси. Наявність достатнього капіталу або можливість його залучення є важливим фактором для забезпечення стійкості та розвитку підприємства.

3. Ліквідність – це важливий аспект фінансової стійкості. Сільськогосподарські підприємства повинні мати достатню ліквідність, щоб виконувати свої поточні зобов'язання, такі як виплати зарплат, закупівля сировини тощо, без перешкод для виробничої діяльності.

4. Платоспроможність – здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно і повністю є ключовою для його

кредитоспроможності. Це означає, що підприємство повинно мати стабільний дохід, достатній для покриття витрат і виплат кредитів.

5. Фінансові показники – фінансові звіти, такі як звіт про прибуток і збиток, баланс та звіт про грошові потоки, дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства. Показники, такі як рентабельність, показник покриття відсотків, оборотність активів, також важливі для оцінки фінансової стійкості та кредитоспроможності [43].

Ці аспекти фінансового стану допомагають банкам та іншим фінансовим установам оцінити ризики при наданні кредиту сільськогосподарському підприємству і визначити його кредитоспроможність.

Фактор впливу «Економічна ситуація». Сільське господарство піддається впливу економічних факторів, таких як ціни на сільськогосподарську продукцію, зміни валютних курсів, інфляція [22].

Економічна ситуація – цей фактор включає в себе різні аспекти економіки, які можуть впливати на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств:

1. Ціни на сільськогосподарську продукцію – вони визначають доходи від сільськогосподарської діяльності. Зниження цін може зменшити прибуток сільськогосподарських підприємств, що може ускладнити відшкодування кредитів.

2. Зміни валютних курсів – якщо сільськогосподарські підприємства експортують свою продукцію, зміни валютних курсів можуть вплинути на їхні прибутки у національній валюті, що може вплинути на їх здатність погашати кредити.

3. Інфляція – підвищення рівня інфляції може призвести до зростання вартості виробництва та експлуатації, що може погіршити фінансове становище сільськогосподарських підприємств та їх здатність погашати борги.

4. Зміни урядової політики – законодавчі зміни, податкова політика, субсидії та інші заходи, що впроваджує уряд, можуть вплинути на прибутковість сільськогосподарських підприємств та їх доступність до кредитів.

5. Ринкові умови – кон'юнктура ринку, попит на сільськогосподарську продукцію, конкуренція в галузі також є важливими факторами, які впливають на прибутковість сільськогосподарських підприємств та їх можливість погашення кредитів [27].

Ці фактори взаємодіють між собою, і зрозуміння їхнього впливу на економіку допомагає банкам та фінансовим установам оцінювати кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств перед наданням кредитів.

Фактори впливу «Поточний стан ринку». Попит на продукцію, конкуренція на ринку, стабільність цін на сільськогосподарську продукцію [36]. До показників поточного стану ринку відносять:

- попит на продукцію. Успішність сільськогосподарського підприємства в значній мірі залежить від рівня попиту на його продукцію. Велика потреба в сільськогосподарських продуктах може забезпечити стабільний дохід і можливість витратити на кредитні зобов'язання;

- конкуренцію на ринку. За наявності великої конкуренції, підприємство може стикатися з низькими цінами на свою продукцію. Це може впливати на прибутковість та, відповідно, на кредитоспроможність;

- стабільність цін. Зміни в цінах на сільськогосподарську продукцію можуть впливати на доходи підприємства. Наприклад, коливання цін можуть впливати на прибутковість та можливість погашення кредитів;

- міжнародний ринок. Для деяких сільськогосподарських підприємств, особливо експортерів, важливим є міжнародний ринок. Зміни в економічних та торговельних відносинах можуть впливати на доступ до зовнішніх ринків та умови експорту [38].

Всі ці аспекти важливі для оцінки ринкових перспектив та визначення можливостей та ризиків, які можуть вплинути на фінансове положення сільськогосподарського підприємства і, в кінцевому рахунку, на його кредитоспроможність.

Фактори впливу «Технологічний рівень». Використання сучасних технологій та методів виробництва може позитивно вплинути на продуктивність та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств [40].

Технологічний рівень сільськогосподарських підприємств може суттєво впливати на їх кредитоспроможність. Ось кілька аспектів, які можуть бути враховані:

1. Механізація та автоматизація – використання сучасних сільськогосподарських машин і обладнання дозволяє підприємствам підвищити продуктивність і знизити витрати на робочу силу. Це може позитивно вплинути на фінансові результати і забезпечити підприємство здатністю відшкодовувати кредитні зобов'язання.

2. Використання інноваційних методів – застосування сучасних агротехнічних практик, таких як точне землеробство, застосування дронів для моніторингу поля, використання датчиків для контролю вологості та рослинного зросту, може підвищити врожайність і ефективність виробництва.

3. Управління даними – використання сучасних інформаційних технологій для збору, аналізу та використання даних може допомогти в оптимізації виробничих процесів, прийнятті управлінських рішень та плануванні.

4. Екологічна стійкість – застосування екологічно чистих технологій та методів виробництва може позитивно вплинути на імідж підприємства та забезпечити доступ до додаткових фінансових ресурсів через підтримку екологічних проектів.

5. Стійкість до змін клімату – використання технологій, що дозволяють адаптуватися до змін клімату, таких як сорти рослин, які відповідають на зміни погодних умов, або системи зрошення, які зменшують вплив посухи, може знизити ризик втрат та покращити стійкість підприємства [38].

Отже, високий технологічний рівень може бути ключовим фактором у покращенні кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств шляхом забезпечення ефективності виробництва, зниження ризиків та забезпечення стійкості до зовнішніх впливів.

Фактори впливу «Управління». Професійне управління, налагоджені процеси та стратегії, ефективне планування та контроль. Управління, є ключовим для кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств [44]. Давайте розглянемо деякі аспекти цього пункту детальніше:

1. Професійне управління. Ефективне керівництво та командування це важливий фактор для успішної діяльності будь-якого підприємства. Компетентність та досвід керівництва можуть впливати на рішення, які приймаються, і відповідно на успішність підприємства.

2. Настави та процедури. Налагоджені процеси внутрішнього контролю, обліку, планування та звітності можуть забезпечити ефективну діяльність підприємства та запобігти фінансовим ризикам.

3. Стратегічне планування. Розробка довгострокових та короткострокових стратегій є важливою для адаптації до змін у галузі сільськогосподарського сектору та ринкових умов.

4. Фінансовий контроль. Ефективний моніторинг та контроль над фінансовими операціями допомагає уникнути проблем з ліквідністю, оптимізувати витрати та забезпечувати здатність до погашення зобов'язань.

5. Ризик-менеджмент. Управління ризиками, пов'язаними з ринковими коливаннями цін на сільськогосподарську продукцію, погодження валютних ризиків та інші фінансові та економічні ризики, є важливим аспектом управління сільськогосподарським підприємством.

б. Інновації та адаптація. Здатність підприємства швидко реагувати на зміни в технологіях, ринкових умовах та законодавстві може визначати його конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі [46].

Отже, ефективне управління усіма аспектами діяльності підприємства є важливою передумовою для забезпечення його кредитоспроможності та стійкості в умовах непевності на ринку.

Фактори впливу «Природні умови» – включає в себе природні умови, які можуть суттєво впливати на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств [48]. Природні умови включають в себе три складові:

– кліматичні умови – погодні умови, такі як опади, температура, і вологість, можуть впливати на врожайність і якість врожаю. Надмірна сухість або зливи можуть призвести до втрат врожаю, що негативно впливає на фінансові показники підприємства;

– доступність водних ресурсів – наявність достатнього доступу до води для поливу та вирощування сільськогосподарських культур є критично важливою. Водний стрес може призвести до зменшення врожаю та збільшення витрат на полив;

– ґрунтовий фонд – якість ґрунту та його плодючість є важливими факторами для успішного вирощування сільськогосподарських культур. Підприємства можуть стикатися з проблемами ерозії, деградації ґрунту, а також забрудненням, що може вплинути на їхню продуктивність та прибутковість [51].

Ці природні умови можуть бути непередбачуваними та змінюватися з часом, тому важливо, щоб сільськогосподарські підприємства розробляли стратегії адаптації до різних кліматичних умов і забезпечували стабільність виробництва незважаючи на зовнішні фактори.

Фактори впливу «Політичний та правовий контекст». Стабільність політичного середовища, податкова та регуляторна політика, підтримка уряду для агропромислового сектору [49].

Політичний контекст:

1. Стабільність політичного середовища. Стабільність урядових структур та відсутність політичних криз можуть забезпечити сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Нестабільність, конфлікти та непередбачуваність можуть призвести до несприятливого бізнес-клімату та ускладнити доступ до кредитів.

2. Підтримка уряду для агропромислового сектору. Урядові заходи, такі як субсидії, сприяння технологічному розвитку, встановлення торговельних політик, впливають на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств [49].

Правовий контекст:

1. Податкова політика. Рівень податків, особливо спеціальні податкові ставки для агропромислових підприємств, може впливати на їхню прибутковість та здатність до сплати кредитів.

2. Регуляторна політика. Нормативно-правове середовище, включаючи правила використання землі, водних ресурсів, охорону навколишнього середовища, може впливати на виробничі процеси та витрати підприємств.

3. Правовий захист власності. Чіткі правила щодо власності на землю, ресурси та вироблену продукцію є важливими для забезпечення стабільності та інвестиційної привабливості для сільськогосподарських підприємств.

4. Регулювання фінансового сектору. Нормативи щодо банківської діяльності, ставки рефінансування та інші фінансові політичні рішення можуть впливати на доступність кредитів та їхні відсоткові ставки для сільськогосподарських підприємств [40].

Всі ці аспекти взаємодіють і мають велике значення для створення сприятливого середовища для розвитку сільського господарства та підтримки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Фактори впливу «Соціальні аспекти». Вплив на зайнятість, стабільність регіональних спільнот та інші соціально-економічні чинники [32]. Зважаючи на соціальну складову, вплив на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств може мати кілька аспектів:

1. Зайнятість. Рівень зайнятості в сільському регіоні може впливати на кредитоспроможність підприємств. Якщо населення забезпечене роботою та має стабільний дохід, це сприяє стійкості споживчого попиту та ринку сільськогосподарської продукції.

2. Стабільність регіональних спільнот. Соціальна стабільність у сільських громадах включає в себе такі аспекти, як доступ до освіти, медичного обслуговування та інфраструктури. Якщо умови життя на селі задовільні, це може привернути більше працівників та підтримати розвиток сільськогосподарських підприємств.

3. Підтримка громади та держави. Зацікавленість місцевої громади та уряду в розвитку сільськогосподарського сектору може мати значний вплив. Це включає в себе програми підтримки, субсидії, кредитні програми для аграріїв, інвестиційну підтримку та інші заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та стійкості галузі.

4. Демографічні та міграційні тенденції. Зміни в структурі населення, такі як зростання або зменшення населення, міграція між сільськими та міськими регіонами, можуть впливати на доступність робочої сили для сільськогосподарських підприємств та їх ефективність.

Узагальнюючи, соціальні аспекти можуть бути критичними для стійкості та успішності сільськогосподарських підприємств, оскільки вони впливають на якість робочої сили, споживчий попит, рівень підтримки та загальну економічну атмосферу в регіоні [38].

Ці фактори можуть по-різному впливати на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств у залежності від конкретної ситуації та контексту.

1.3. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств

Оцінка кредитоспроможності підприємств – це процес визначення здатності підприємства виконати свої фінансові зобов'язання у майбутньому.

Цей процес є складним і вимагає врахування різноманітних факторів, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства, зокрема:

1. Моделі оцінки кредитоспроможності. Існує багато різних моделей оцінки кредитоспроможності, які базуються на різних підходах та методологіях. Деякі з найвідоміших моделей включають Altman's Z-score, Moody's KMV, Fitch's CAMEL, а також різноманітні моделі нейронних мереж та машинного навчання [26, 33, 39].

2. Фінансові показники. Під час оцінки кредитоспроможності значна увага приділяється фінансовим показникам, таким як ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість та інші. Ці показники вказують на рівень фінансового здоров'я та стабільності підприємства.

3. Ризики. Оцінка різноманітних ризиків, таких як кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик процентних ставок та інші, є також важливою частиною процесу оцінки кредитоспроможності.

4. Стратегічний аналіз. Врахування стратегічних факторів, таких як конкурентне середовище, позиціонування на ринку, переваги та недоліки бізнес-моделі, допомагає отримати більш повну картину щодо майбутнього розвитку підприємства.

5. Економічний контекст. Оцінка кредитоспроможності також включає врахування економічного контексту, включаючи макроекономічні фактори, законодавчі та регуляторні зміни, а також зміни відомостей про галузь.

6. Квалітативні фактори. Поза фінансовими показниками важливо враховувати й квалітативні фактори, такі як репутація підприємства, досвід управління, якість управлінського персоналу тощо [39].

Ці аспекти спільно враховуються при оцінці кредитоспроможності підприємства для забезпечення більш повного та об'єктивного аналізу.

Оцінка кредитоспроможності підприємств є важливим етапом для банків, кредиторів та інвесторів, оскільки вона дозволяє оцінити ризики, пов'язані з видачею кредиту або інвестуванням [35]. Найбільш поширені

методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств представлено на рис. 1.2.

I. Фінансовий аналіз – цей підхід базується на аналізі фінансової звітності підприємства, такої як баланс, звіт про прибутки та звіт про готовність. Оцінюються такі показники, як ліквідність, платоспроможність, рентабельність та фінансова стійкість. Основні показники, що аналізуються, включають такі:

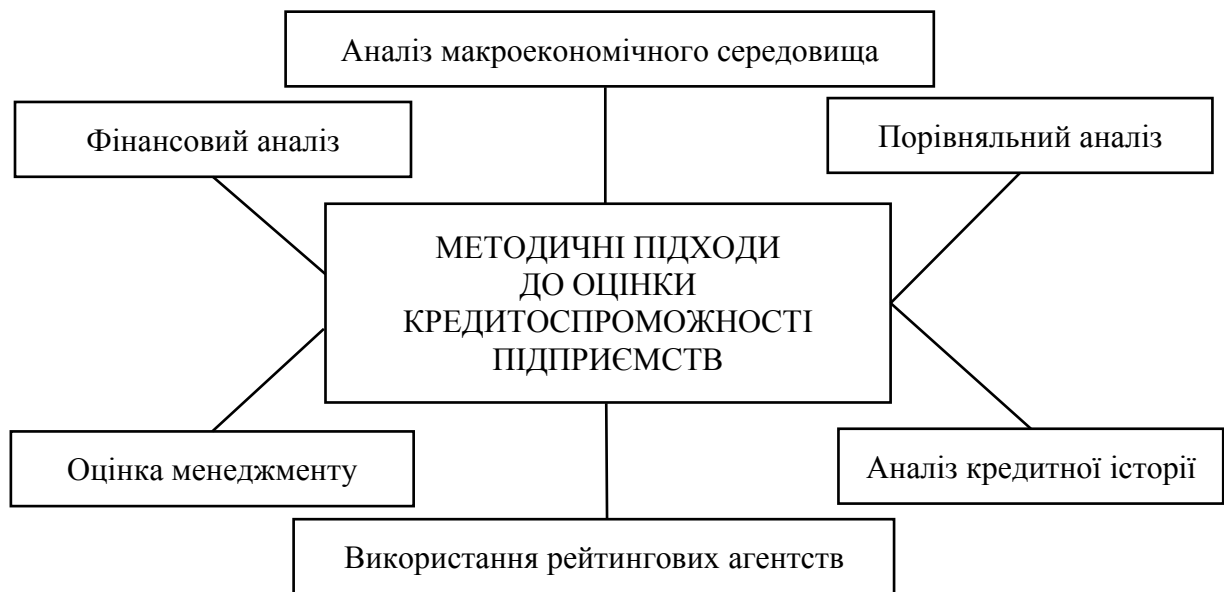

Рис. 1.2. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств

Джерело: узагальнено автором за [13, 20, 37]

1. Ліквідність – оцінка здатності підприємства забезпечити своєчасну оплату поточних зобов'язань. Для цього аналізуються показники, такі як поточний відношення та швидкий відношення.

2. Платоспроможність – оцінка здатності підприємства погасити свої довгострокові зобов'язання. Сюди входять показники, такі як відношення власного капіталу до загальних зобов'язань.

3. Рентабельність – аналіз доходності підприємства та його здатності генерувати прибуток. Сюди входять показники, такі як чистий прибуток до обсягу продажів та відношення прибутку до власного капіталу.

4. Фінансова стійкість – оцінка здатності підприємства витримати фінансові труднощі та стресові ситуації. Це може включати аналіз коефіцієнтів фінансового планування та структури балансу.

5. Ефективність управління запасами та забезпеченням оборотних коштів – аналіз того, як ефективно підприємство використовує свої ресурси для управління запасами та забезпеченням оборотних коштів [27].

Ці показники та їх аналіз допомагають зрозуміти фінансовий стан підприємства та визначити його кредитоспроможність. Однак важливо пам'ятати, що фінансовий аналіз повинен бути комплексним, і результати слід оцінювати разом з іншими методами оцінки.

II. Аналіз кредитної історії – цей підхід включає в себе аналіз кредитної історії підприємства, включаючи його платіжну дисципліну, історію погашення кредитів та зобов'язань перед іншими кредиторами.

Аналіз кредитної історії включає в себе оцінку різних аспектів взаємодії підприємства з фінансовими установами та кредиторами [16]. Ось деякі ключові елементи цього підходу:

1. Платіжна дисципліна. Одним з перших аспектів аналізу є оцінка того, наскільки добре підприємство дотримувалося своїх зобов'язань у минулому. Це включає в себе дотримання строків платежів по кредитах та іншим видам фінансових зобов'язань.

2. Історія погашення кредитів. Аналізується історія погашення попередніх кредитів. Чи були затримки чи прострочені платежі? Чи відбувалися реструктуризації кредитів? Ці дані можуть свідчити про фінансові труднощі або здатність підприємства ефективно управляти своїми зобов'язаннями.

3. Ставлення кредиторів. Інформація про ставлення кредиторів до підприємства також важлива. Чи високий рівень довіри до підприємства серед кредиторів? Чи є у підприємства погашені борги з пізніми платежами або стягненнями?

4. Обсяг кредитів та зобов'язань. Аналізується загальний обсяг

кредитів та зобов'язань, які має підприємство. Великий обсяг боргів може свідчити про ризики неплатоспроможності, особливо якщо підприємство має проблеми з генерацією достатнього прибутку для їхнього погашення.

5. Аналіз звітності про кредити та рейтинги. Деякі фінансові установи та кредитори надають звітність про кредити, яка містить інформацію про кредитний рейтинг підприємства, рівень ризику та інші важливі показники [1].

Аналіз кредитної історії допомагає кредиторам та інвесторам зрозуміти, як підприємство веде свою фінансову діяльність та які ризики пов'язані з його кредитоспроможністю. Важливою частиною цього підходу є здатність підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та уникати прострочених платежів, що може свідчити про його стабільність та надійність як партнера [7].

III. Оцінка менеджменту – оцінка ефективності управління включає в себе аналіз досвіду та професійних навичок керівництва підприємства, його стратегічних планів та здатності до адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Оцінка ефективності управління включає в себе оцінку керівництва підприємства, його стратегічних планів та здатності до адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Ось детальніше про кожен аспект:

1. Досвід та професійні навички керівництва – оцінка включає аналіз досвіду та професійних навичок топ-менеджменту, таких як керівний досвід у відповідній галузі, здатність до прийняття стратегічних рішень, навички комунікації та лідерства. Більш досвідчені та компетентні керівники зазвичай здатні краще управляти ризиками та виконувати стратегічні цілі підприємства.

2. Стратегічні плани – оцінка включає аналіз стратегічних планів підприємства, його цілей та стратегій розвитку. Це включає в себе аналіз спроможності підприємства адаптуватися до змін на ринку, впровадження

інновацій та реагування на конкурентний тиск.

3. Здатність до адаптації до змін – цей аспект включає в себе оцінку гнучкості та реагування підприємства на зміни в економічному, політичному та технологічному середовищі. Підприємство, яке швидко адаптується до змін, може забезпечити собі конкурентну перевагу та збільшити свою кредитоспроможність [8].

Оцінка менеджменту є важливою складовою оцінки кредитоспроможності, оскільки ефективне управління може позитивно вплинути на фінансові результати підприємства та зменшити ризики для кредиторів та інвесторів.

IV. Порівняльний аналіз – це порівняння фінансових показників підприємства з аналогічними показниками конкурентів та галузевими середніми може допомогти з'ясувати його конкурентоспроможність та потенційні ризики [4].

Порівняльний аналіз є важливим методичним підходом до оцінки кредитоспроможності підприємств, оскільки він дозволяє визначити конкурентні переваги та недоліки підприємства порівняно з іншими гравцями у галузі. Розглянемо детальніше, як цей підхід працює:

1. Вибір компаративних показників. Перший крок – вибір ключових показників фінансової діяльності, які будуть порівнюватися. Це можуть бути такі показники, як оборот, прибуток, рентабельність, ліквідність, платоспроможність тощо.

2. Вибір компаративних компаній. Обираються інші компанії в тій же галузі або схожі за розміром та характером діяльності для порівняння. Це можуть бути компанії-конкуренти або лідери галузі.

3. Зібрання фінансових даних. Збираються фінансові дані як об'єкту дослідження, так і його конкурентів. Ці дані можна отримати з фінансових звітів, щорічних звітів, фінансових публікацій тощо.

4. Проведення аналізу. Фінансові показники об'єкта оцінки порівнюються з аналогічними показниками конкурентів. Наприклад, якщо

підприємство має вищу рентабельність, ніж середнє значення в галузі, це може свідчити про його конкурентні переваги. З іншого боку, низька ліквідність порівняно з конкурентами може вказувати на проблеми у фінансовому управлінні.

5. Інтерпретація результатів. Оцінюються отримані результати порівняльного аналізу. Виявлені переваги і недоліки порівнюваних підприємств допомагають у формулюванні висновків щодо кредитоспроможності об'єкта оцінки.

6. Подальші дії. На основі результатів аналізу приймаються рішення щодо видачі кредиту, інвестування або співпраці з підприємством [20].

Порівняльний аналіз доповнюється іншими методами оцінки кредитоспроможності для отримання більш повної картини фінансового стану підприємства.

V. Аналіз макроекономічного середовища – оцінка впливу макроекономічних факторів, таких як інфляція, обсяги виробництва та інші економічні показники, на діяльність підприємства.

Аналіз макроекономічного середовища включає в себе дослідження економічних та фінансових факторів на рівні країни або регіону, в якому діє підприємство. Цей підхід базується на припущенні, що зміни у макроекономічних умовах можуть суттєво впливати на фінансове становище підприємства. Основні аспекти аналізу макроекономічного середовища включають:

1. Інфляція. Рівень інфляції впливає на купівельну спроможність та вартість виробництва. Висока інфляція може погіршити фінансове становище підприємства через збільшення витрат на виробництво та витрати на кредити.

2. Обсяги виробництва та ринкові умови. Зміни в обсягах виробництва та умовах на ринку можуть впливати на обсяги продажу та прибуток підприємства. Наприклад, зниження попиту на товари або послуги може призвести до зниження прибутку підприємства.

3. Процентні ставки. Рівень процентних ставок впливає на витрати підприємства на кредити та управління фінансовими ресурсами. Високі процентні ставки можуть призвести до збільшення фінансового тиску на підприємство.

4. Стан галузі та кон'юнктура ринку. Стан галузі, в якій працює підприємство, і кон'юнктура ринку можуть впливати на його прибуток і стійкість. Наприклад, великі зміни в технологіях або регулювання можуть вплинути на конкурентоспроможність підприємства [21].

Аналіз макроекономічного середовища дозволяє підприємству зрозуміти зовнішні ризики та можливості, які можуть вплинути на його фінансове становище та кредитоспроможність. При оцінці кредитоспроможності важливо враховувати не лише внутрішній фінансовий стан підприємства, але й зовнішні фактори, які можуть вплинути на його діяльність у майбутньому [22].

VI. Використання рейтингових агентств – використання рейтингових агентств для отримання кредитних рейтингів підприємств, які вказують на їхню кредитоспроможність.

Рейтингові агентства – це спеціалізовані компанії, які аналізують фінансову та економічну діяльність підприємств та видавців цінних паперів з метою надання їм кредитних рейтингів. Ці рейтинги відображають оцінку кредитоспроможності підприємств і використовуються банками, інвесторами та іншими учасниками фінансового ринку для прийняття рішень щодо кредитування та інвестування [23].

Для оцінки кредитоспроможності підприємств рейтингові агентства зазвичай використовують різні методики та критерії, але основні аспекти, які вони враховують, можуть включати:

1. Фінансові показники – рейтингові агентства аналізують фінансові звіти підприємства, такі як баланс, звіт про прибутки та звіт про готовність, для визначення його фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності.

2. Галузеві та ринкові умови – оцінюється стабільність та перспективи ринку, на якому діє підприємство, а також його позиція в галузі порівняно з конкурентами.

3. Управління та стратегія – рейтингові агентства аналізують якість управління та стратегічні рішення, що приймаються керівництвом підприємства, для визначення його здатності до адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

4. Кредитна історія – рейтингові агентства можуть також враховувати історію погашення кредитів та зобов'язань перед іншими кредиторами [29].

Після аналізу цих факторів рейтингове агентство видає кредитний рейтинг підприємства, який може бути представлений у вигляді літерної оцінки або числової шкали. Наприклад, AAA, AA, A, BBB, і так далі. Цей рейтинг служить інвесторам та кредиторам додатковим інформаційним джерелом для прийняття рішень щодо ризику та потенційного доходу від відносин з підприємством.

Ці методичні підходи часто комбінуються для отримання більш точної та повної оцінки кредитоспроможності підприємства. Кожен з них має свої переваги та обмеження, тому важливо враховувати їх у контексті конкретної ситуації.

Висновки до розділу 1

1. Кредитоспроможність підприємства є ключовим показником його фінансового здоров'я, визначаючи його здатність виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами та інвесторами. Цей показник має велике значення для фінансового менеджменту підприємства, оскільки він впливає на його можливість отримати фінансові ресурси за вигідними умовами, а також на ризики, пов'язані з управлінням фінансовими потоками. Управління кредитоспроможністю вимагає системного підходу та ретельного аналізу фінансового стану підприємства. Воно охоплює прогнозування фінансових

потоків, раціональне використання ресурсів, а також прийняття стратегічних рішень для забезпечення стабільності та зростання підприємства. Отже, кредитоспроможність підприємства є не лише показником його фінансової стійкості, але й важливим елементом стратегічного управління, спрямованого на досягнення успіху та стійкого розвитку на ринку.

2. Аналізуючи фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств, можна зробити декілька висновків. Перш за все, фінансовий стан відіграє ключову роль у визначенні готовності підприємства брати кредити та сплатити їх у майбутньому. Ефективне управління фінансами, збалансований підхід до ризиків та належна ліквідність є важливими аспектами цього питання. Крім того, економічна ситуація, зокрема ціни на сільськогосподарську продукцію та загальна економічна стабільність, може впливати на прибутковість та платоспроможність сільгосппідприємств. Технологічний рівень та інновації також важливі, оскільки вони можуть підвищити продуктивність та конкурентоспроможність. Крім того, управління підприємством, соціальні аспекти, а також політичний та правовий контекст мають велике значення для стабільності та успішності сільськогосподарських підприємств. Остаточно, успішна кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств залежить від комплексного підходу до управління, а також врахування різноманітних факторів, що впливають на їх діяльність.

3. Оцінка кредитоспроможності підприємств є складним та багатогранним процесом, який вимагає застосування різноманітних методичних підходів. Фінансовий аналіз забезпечує важливу інформацію щодо фінансового стану підприємства, аналіз кредитної історії допомагає в оцінці його платіжної дисципліни, а оцінка менеджменту вказує на якість управління та стратегічне бачення компанії. Порівняльний аналіз та врахування макроекономічних факторів доповнюють цей процес, дозволяючи отримати більш повну картину кредитоспроможності. Важливо пам'ятати, що жоден з цих підходів не є універсальним, і комбінування

різних методів може дати найбільш об'єктивний результат. Крім того, використання рейтингових агентств може стати важливим джерелом інформації, але слід пам'ятати про їхні обмеження та можливі конфлікти інтересів. В кінцевому підсумку, оцінка кредитоспроможності підприємства є не лише технічним завданням, але й суттєвим елементом стратегічного прийняття рішень для банків, кредиторів та інвесторів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН

Управління кредитоспроможністю для керівництва підприємства починається з оцінки фінансового становища та здатності відшкодувати борги вчасно і повністю. Розгляд фінансової звітності підприємства, дозволяє оцінити фінансові показники, такі як ліквідність, платоспроможність і рентабельність. Також необхідно визначити потенційні фінансові та нефінансові ризики, які можуть вплинути на кредитоспроможність підприємства. Це можуть бути ризики організаційно-економічного характеру, ризики зміни ринкових умов тощо. Надалі оцінюється поточний рівень боргу підприємства та величина власного оборотного капіталу, щоб з'ясувати платоспроможність та забезпечити ефективну роботу підприємства.

Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України (коротко – ДДС ІОБ НААНУ) є науково-виробничим сільгосппідприємством. Політика в галузі якості науково-дослідного сільгосппідприємства ґрунтується на наступних принципах: уважне врахування потреб замовника; дотримання вимог законодавства, нормативних актів та стандартів щодо продукції та послуг; поліпшення взаємовідносин з партнерами; використання сучасних технологій для оптимізації робочих процесів і розробки нових продуктів; збільшення продуктивності і прибутковості фінансово-господарської діяльності; розвиток та розширення знань; створення, підтримання і постійне поліпшення системи керування якістю.

Підприємство з моменту заснування і до теперішнього часу перебуває у державній власності. Це середнє за розміром підприємство, яке працює в середовищі конкуренції. Чисельність працівників та їхній кваліфікаційний рівень відповідають потребам виробництва та бізнес-процесів

сільгосп підприємства. Виробничі потужності даного суб'єкта перебувають на задовільному рівні, а отримані обсяги виробництва зростають. Підприємство здійснюють діяльність відповідно до вимог українського законодавства, нормативно-правових актів тощо.

Для того, щоб оцінити організаційно-економічні риси даного сільгосп підприємств, необхідно проаналізувати структурний склад його землеволодінь. Розглянемо у таблиці 2.1 динаміку та структуру площ для посівів ДДС ІОБ НААНУ.

Таблиця 2.1

Структурний склад земельних угідь, га

Назви показника	2018		2019		2020		2020		2022		2022 до 2018 (%)
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Сумарна площа землі	425,3	100	403,9	100	403,6	100	403,7	100	404,8	100	-4,82
у т. ч. с/г угідь	354,2	84,07	351,1	87,55	350,8	87,53	351,6	87,69	352,6	87,72	-0,45
– ріллі	337,5	79,36	334,3	82,77	334,3	82,83	335,4	83,08	335,7	82,93	-0,53
– пасовища	16,7	4,71	16,8	4,78	16,5	4,70	16,2	4,61	16,9	4,79	1,20
Визначено на 1 працівника:											
– с/г угідь	12,24	–	12,11	–	12,11	–	12,12	–	12,14	–	-0,82
– ріллі	11,63	–	11,54	–	11,58	–	11,57	–	11,52	–	-0,95

У 2022 році підприємство мало загальну земельну площу 404,8 га, 82,93% з яких було ріллею, що пояснюється, в основному, рослинницькою діяльністю, вирощуванням зернових і овочів. Крім того, відбулося незначне зменшення площі ріллі (на 0,53%) наприкінці 2022 року порівнюючи із 2018 роком. Скорочення земельного фонду може свідчити про економічні труднощі або фінансові проблеми підприємства. Наприклад, це може бути викликане зниженням доходів від сільськогосподарської діяльності, підвищенням витрат або нестабільністю на ринку. У кожному конкретному випадку необхідно проводити додатковий аналіз для з'ясування причин

зменшення обсягу ріллі та вжиття відповідних заходів для вирішення проблем. У 2018 році на одного працівника підприємства визначалося 11,63 га ріллі, з незначним зменшенням площі ріллі на одного працівника у 2022 році – до 11,52%.

Окрім земельних ресурсів, сільгоспідприємства використовують основні та оборотні засоби, аналіз яких надано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Дослідження ефективності застосування основних фондів (ОФ) і оборотних коштів (ОК) підприємства сільгоспідприємства

Назви показника	2018	2019	2020	2020	2022	2022 до 2018 (+,-)
Середньорічна вартість ОФ, тис. грн.	4067,1	3768,0	3367,9	3782,3	3927,8	-139,3
Середньорічна вартість ОК, тис. грн.	1876,3	1818,9	1676,9	1753,2	1893,6	17,3
Фондозабезпеченість (на 100 га с/г угідь), тис. грн.	314,8	302,4	298,3	317,2	309,2	-5,6
Фондоозброєність праці (на 1 працівника), тис. грн.	14024,6	12993,1	11613,6	12513,7	13762,8	-261,8
Фондовіддача (на 100 грн. ОФ), тис. грн.	85,27	110,46	128,24	115,31	122,65	37,38
Фондомісткість (на 100 грн. випуску продукції), тис. грн.	117,28	90,53	77,98	86,72	81,53	-35,75
Вартість ОК (на 100 га с/г угідь), тис. грн.	153,71	146,79	138,94	142,83	151,36	-2,35

Таблиця 2.2 показує наявність у підприємства основних й оборотних засобів. Так, середньорічна вартість основних фондів (ОФ) скоротилася на 139,3 тис. грн. останні 5-ть років до 3927,8 тис. грн. у 2022 році. Середньорічна вартість оборотних коштів (ОК) навпаки дещо зросла на 17,3 тис. грн., склавши 1893,6 тис. грн. у 2022 році. Збільшення оборотних коштів може бути викликане збільшенням обсягу поточних операцій, таких як закупівля сировини, виробництво продукції або збільшення обсягу запасів готової продукції. Загалом зростання оборотних коштів та зменшення

основних фондів можуть бути ознаками фінансових проблем, таких як ліквідність, недостатність інвестицій або непродуктивне використання ресурсів.

Фондозабезпеченість на 100 га сільгоспугідь мала зменшення на 5,6 тис. грн. наприкінці 2022 року порівнюючи із 2018 роком. Суттєвого зниження зазнає показник фондоозброєності, який скоротився на 261,8 тис. грн. до кінця 2022 року. Щодо показника фондівіддачі, то тут спостерігаємо зростання на 37,38 тис. грн., а фондомісткість, як показник зворотній до першого, знижується на 35,73 тис. грн. Збільшення показника фондівіддачі може вказувати на те, що підприємство ефективно використовує свої активи для генерації прибутку. Це може бути результатом покращення управління запасами, оптимізації виробничих процесів або підвищення попиту на продукцію чи послуги підприємства.

Показники, наведені в таблиці 2.3, показують динаміку реалізації товарної продукції ДДС ІОБ НААНУ, яка представлена результатами виробництва продукції рослинництва, її реалізацією та отриманням прибутку.

Таблиця 2.3

Асортимент товарної продукції сільгоспідприємства, тис. грн.

Види продукції	2018		2019		2020		2020		2022		2022 до 2018 (+,-)
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Пшениця (озимі)	1972,2	77,38	2350,1	76,59	2278,4	42,49	2345,3	48,81	2879,3	53,54	907,1
Соняшник	110,3	4,33	138,8	4,52	2504,2	46,70	1861,3	38,73	1952,9	36,31	1842,6
Овочева	7,4	0,29	8,9	0,29	8,3	0,15	9,2	0,19	9,5	0,18	2,1
Ін. виробництво рослинництва	92,7	3,64	136,3	4,44	244,8	4,57	195,4	4,07	173,9	3,23	81,2
Продукція рослинництва – разом	2182,6	85,63	2634,1	85,85	5035,7	93,91	4411,2	91,80	5015,6	93,26	2833,0
Послуги с/г	366,2	14,37	434,2	14,15	326,8	6,09	394,2	8,20	362,7	6,74	-3,5
Всього	2548,8	100,0	3068,3	100,0	5362,5	100,0	4805,4	100,0	5378,3	100,0	2829,5

Згідно з розрахунками, наведеними в таблиці 2.3, у 2022 році виручка від реалізації зросла на 2829,5 тис. грн. порівнюючи із 2021 роком. Серед основних позицій зростання – вирощування пшениці й соняшнику, відповідно 907,1 тис. грн. та 1842,6 тис. грн.. Інші види продукції зростали не настільки масштабна та не мали суттєвого впливу на доходи підприємства.

Загалом підприємство має позитивні тенденції з цього питання, проте в подальшому необхідно провести аналіз всіх етапів виробництва та виявити можливості для оптимізації. Це може включати удосконалення технологій, використання сучасного обладнання, оптимізацію розстановки сільгоспмашин на полях, а також покращення системи управління ресурсами.

Структуру товарної сільгосппродукції за її видами у 2022 році охарактеризовано за допомогою діаграми на рисунку 2.1.

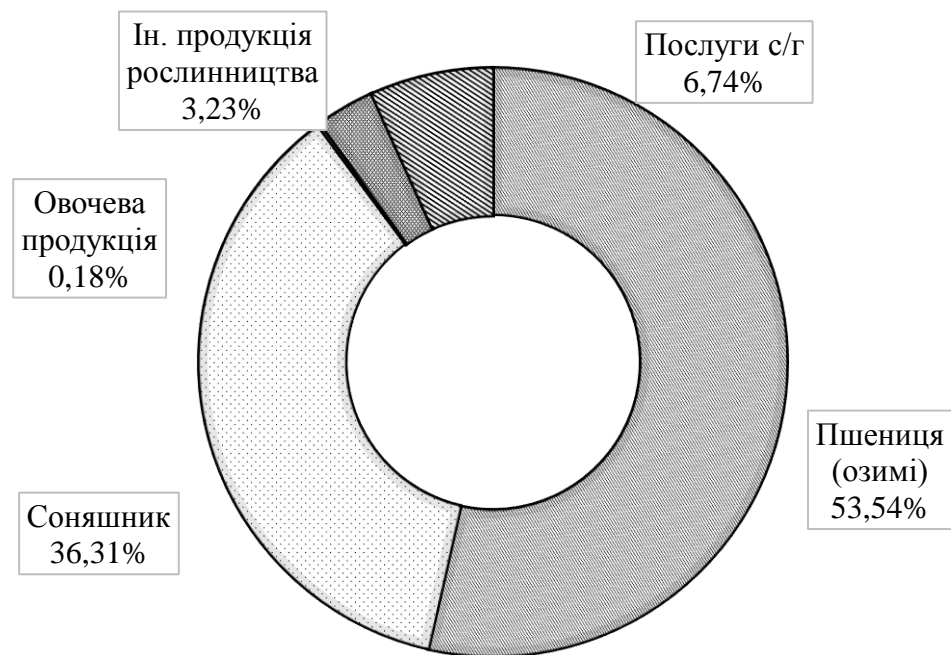

Рис. 2.1. Структура товарної сільгосппродукції за її видами у 2022 році

Як видно з рисунка 2.1, у структурі продукції значною є доля продукції рослинництва (93,26%), а частка озимої пшениці й соняшнику становить 53,54% та 36,31% відповідно.

Отже, стійка фінансово-економічна позиція сільгосппідприємства

безпосередньо пов'язана із забезпеченням асортименту товарної сільгосппродукції, яку підприємство може реалізувати в даний період, що забезпечується його виробничою потужністю. Крім того, успішна фінансово-господарська діяльність потребує відповідних трудових ресурсів. Продуктивність трудових ресурсів – це ефективне їх використання для виробництва товарів в економіці. Динаміка результативності застосування трудових ресурсів наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Динаміка результативності застосування трудових ресурсів

Назви показника	2018	2019	2020	2020	2022	2022 до 2018 (+,-)
Валова продукція, тис. грн.	3467,8	4161,9	4318,7	4728,3	5032,5	1564,7
Послуги с/г	366,2	434,2	326,8	394,2	362,7	-3,5
Середньорічна чисельність персоналу, осіб	29	29	29	30	31	2
Вироблено продукції та послуг на 1 працівника, тис. грн.	132,2	158,5	160,2	170,8	174,0	41,8
Фонд оплати праці, тис. грн.	1799,2	1881,3	1891,8	2034,8	2374,7	575,5

Впродовж 2018-2022 років середньооблікова чисельність працівників зросла незначно – на 2 особи, і становила у 2022 році 31 особу. Реалізація функцій сільгосппідприємств, складування, облік і рух запасів відбувається при злагодженій роботі виробничого й допоміжного персоналу підприємств. Тому визначальним є забезпечення необхідними людськими ресурсами з відповідною кваліфікацією для здійснення господарської діяльності.

За весь період дослідження позитивним моментом у роботі сільгосппідприємства стало поступове зростання обсягів виробленої продукції та послуг на 1 працівника з 132,2 тис. грн. у 2018 році до 174 тис. грн. у 2022 році. В подальшому підтриманню цієї тенденції може сприяти застосування новітніх агротехнологій, механізації та автоматизації процесів,

що дозволяє збільшувати виробництво при меншому розмірі ресурсів і зусиллях працівників. Ефективне планування, організація та контроль над виробничими процесами сприяють оптимальному використанню ресурсів і підвищують продуктивність працівників. Інвестування в навчання та підвищення кваліфікації працівників сприяє піднесенню їх ефективності та виробничої потужності.

2.2. Аналіз показників фінансового стану сільгосппідприємства

Як зазначалося в теоретичному розділі даного дослідження фінансовий стан і кредитоспроможність є досить системними поняттями, що формуються низкою характерних ознак, які можна об'єднати в групи, такі як обсяг і динаміка фінансово-господарської діяльності, прибутковість, фінансова стійкість і ліквідність (платоспроможність). Наприклад, збільшення обсягів діяльності (на що вказують темпи зростання капіталу, доходів, витрат, запасів тощо) означає або те, що суб'єкт господарювання має достатній фінансово-економічний потенціал, який фактично дозволяє здійснювати рух до розширення, або те, що він має можливість залучати зовнішні фінансові ресурси для підтримки процесу розвитку.

У таблиці 2.5 проаналізовано показники балансу сільгосппідприємства за 2018-2022 роки, які згруповані з погляду їх належності до фінансових потоків підприємства: нефінансові та фінансові. Аналіз статей активу балансу може надати важливу інформацію про фінансове становище підприємства та його здатність до генерації прибутку і сплати зобов'язань. Аналізуючи розподіл активів підприємства за різними категоріями (наприклад, оборотні та основні активи), можна зрозуміти, які складові становлять основу активів і які мають більшу вагу в загальному балансі.

Динамічний аналіз активів ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр.

Нави показника	Абсолютний обсяг, тис. грн.					Зміна 2022 до 2018	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютна (+/-, тис. грн)	відносна (+/-%)
I. Нефінансові активи							
Основні засоби	4067,1	3768,0	3368,0	3782,3	3927,8	-139,3	96,6
Нематеріальні активи	1351,3	1351,6	1301,5	1332,4	1338,2	-13,1	99,0
Запаси	412,1	439,5	407,4	452,6	492,6	80,5	119,5
Засоби у виробництві	2354,3	2062,9	1667,2	1865,1	2675,2	320,9	113,6
За розділом разом I	8184,8	7622,0	6744,1	7432,4	8433,8	249,0	103,0
II. Фінансові активи							
Гроші та їх еквіваленти	138,8	227,5	381,9	429,2	393,7	254,9	283,6
Поточна дебіторська заборгованість	497,9	641,5	695,1	716,2	841,7	343,8	169,1
За розділом разом II	636,7	869,0	1077,0	1145,4	1235,4	598,7	194,0
Загальні активи	8821,5	8491,0	7821,1	8577,8	9669,2	847,7	109,6

На основі аналізу таблиці 2.5 робимо висновок, що загальні активи сільгоспприємства збільшилися протягом періоду. Так, сума активів у 2022 році зросла на 847,7 тис. грн. порівнюючи із сумою активів у 2018 році. Темп зростання становив 9,6%. Таке піднесення відбулося, в основному, за рахунок збільшення нефінансових активів у вигляді запасів (на 19,5%), засобів у виробництві (13,6%), а також фінансових активів – поточної дебіторської заборгованості (на 69,1%) і статті «гроші та їх еквіваленти» (на 183,6%). У гривневому виразі найбільше зростання мала поточна дебіторська заборгованість – на 343,8 тис. грн. Зріст дебіторської заборгованості може свідчити про проблеми з врегулюванням платежів від покупців. Це може бути пов'язано зі змінами у фінансовому стані клієнтів або з неефективними процедурами управління кредитами.

Рисунок 2.2 дає наочне уявлення про динамічні процеси у структурі активів сільгоспприємства.

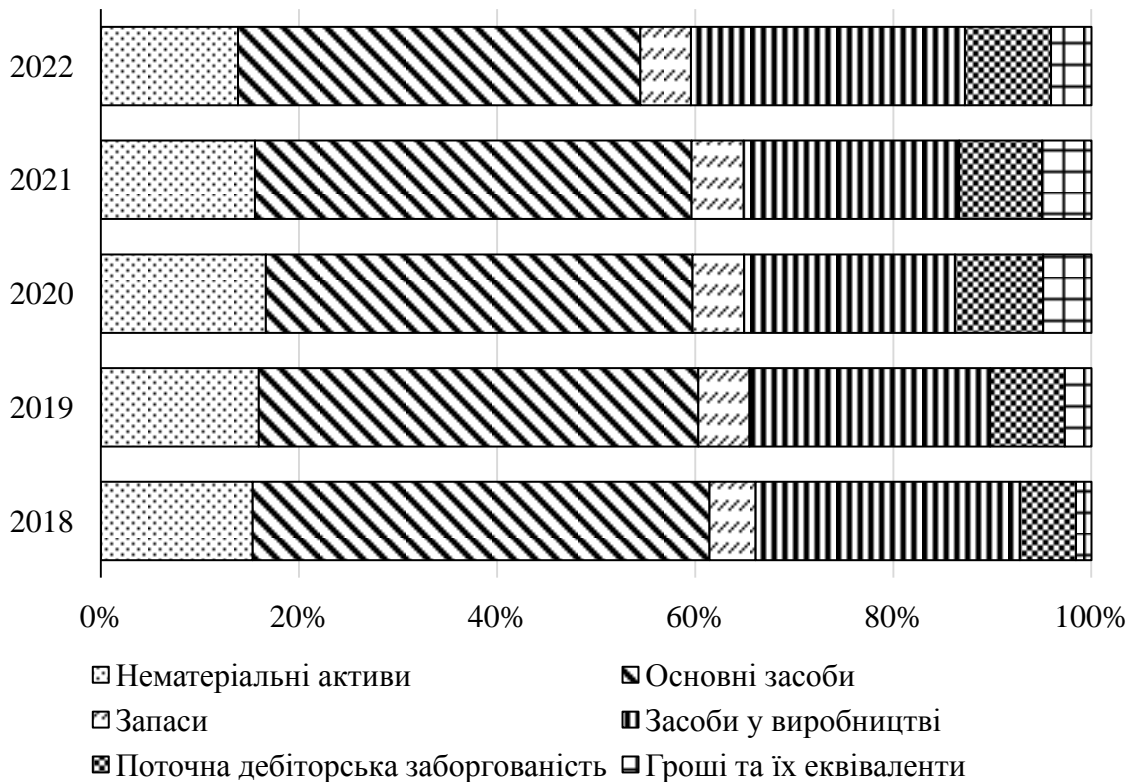

Рис. 2.2 Динаміка основних структурних складових активів сільгосп підприємства у 2018-2022 рр.

Аналіз розкриває, що збільшення активів відбувається переважно за рахунок збільшення вартості нефінансових активів в частині основних засобів та засобів у виробництві, при незначному збільшенні суми оборотних фінансових активів, що є позитивною тенденцією. Водночас, виходячи з наведених вище розмірковувань, зрозуміло, що фінансова стійкість більше пов'язується із фінансовими ресурсами, кредитоспроможністю та платоспроможністю підприємства.

Фінансовий стан підприємства, за якого він здатен виконувати всі свої поточні зобов'язання в результаті господарської діяльності, коли його доходи перевищують витрати, пов'язується із майбутньою платоспроможністю та кредитоспроможністю і забезпечує певну гарантію незалежності суб'єкта господарювання від нестабільної ринкової кон'юнктури. У процесі кількісної оцінки фінансової стійкості зазвичай використовують низку показників, що розпізнають рівень ризиків втрати підприємством фінансової незалежності.

Проте моделі прогнозування банкрутства часто використовуються як зворотний метод до традиційних методів кількісної оцінки фінансової стійкості.

Оскільки фінансова стійкість є найважливішою описовою ознакою ділової активності й надійності підприємства, то підхід до її аналізу зазвичай використовуються для вивчення кредитоспроможності. У таблиці 2.6 представлено динамічний аналіз статей капіталу сільгосп підприємства.

Таблиця 2.6

Динамічний аналіз пасивів ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр.

Показники	Абсолютний обсяг, тис. грн.					Зміна 2022 до 2018	
	2018	2019	2020	2021	2022	абсолютна (+/-, тис. грн)	відносна (+/-, %)
I. Власний капітал							
Власний капітал	6466,8	6562,3	6127,5	6474,9	6982,1	515,3	108,0
Фінансовий результат за попередні роки	66,1	153,7	177,4	205,6	231,5	165,4	350,2
За розділом разом I	6532,9	6716,0	6304,9	6680,5	7213,6	680,7	110,4
2. Зобов'язання							
Поточні зобов'язання затовари, роботи, послуги	726,0	690,0	523,3	587,2	823,4	97,4	113,4
Інші поточні зобов'язання	1562,6	1085,0	992,9	1310,1	1632,2	69,6	104,5
За розділом разом II	2288,6	1775,0	1516,2	1897,3	2455,6	167,0	107,3
Загальні пасиви	8821,5	8491,0	7821,1	8577,8	9669,2	847,7	109,6

Результати аналізу пасиву підприємства дають підстави вважати про покращення його фінансової стійкості через перевищення темпів зростання власного капіталу (на 10,4%) над зобов'язаннями (на 7,3%). Проте у складі зобов'язань спостерігається прискорене зростання поточної заборгованості (на 13,4%), що може в подальшому викликати проблеми із

кредитоспроможністю.

На рисунку 2.3 саме зображено динаміку структури окремих пасивів сільгоспідприємства.

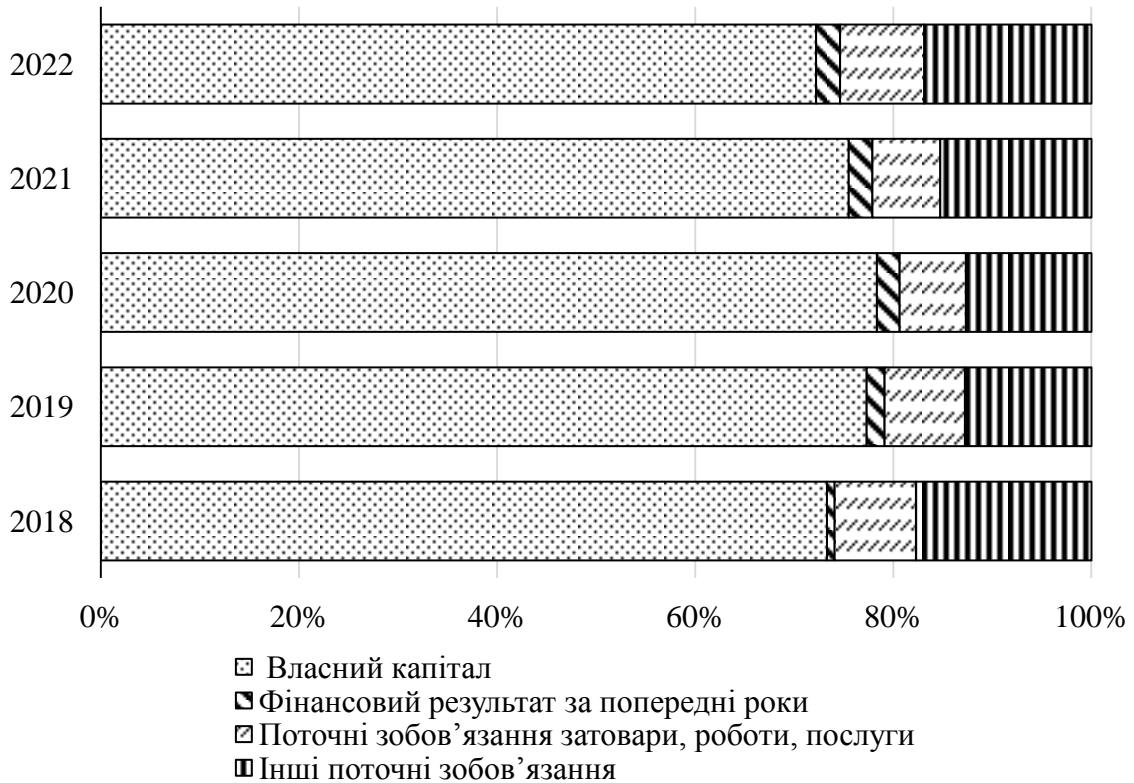

Рис. 2.3 Динаміка основних структурних складових пасивів сільгоспідприємства у 2018-2022 рр.

Зростання поточної кредиторської заборгованості може мати низку негативних наслідків для сільгоспідприємства. Як приклад, збільшення поточної кредиторської заборгованості може призвести до збільшення обсягів обслуговування боргу, таких як відсотки за затримку платежів або штрафні санкції, що може стати додатковим фінансовим навантаженням для підприємства. Крім того, постачальники можуть втратити довіру до підприємства і призупинити постачання товарів або послуг на умовах кредиту, що може призвести до перерв у виробництві або навіть втрати ключових постачальників. В свою чергу, банки та інші фінансові установи можуть бути обережними щодо надання кредитів підприємству з високим

рівнем поточної кредиторської заборгованості, що може призвести до обмеження доступу до необхідних фінансових ресурсів для подальшого розвитку.

Отже, управління поточною кредиторською заборгованістю є важливою складовою управління кредитоспроможністю сільгосп підприємства, і потребує уважного аналізу і стратегічного підходу.

Фінансові результати є показниками, що розкривають можливість сільгосп підприємства генерувати майбутні грошові потоки, які є основою для задоволення вимог кредиторів. Тож аналіз фінансових результатів є складовою загальної оцінки платоспроможності, що є базовим поняттям оцінки кредитоспроможності підприємства. При цьому метою аналізу є визначення динаміки фінансових результатів як різниці між двома суперечливими потоками – доходів і витрат. У таблиці 2.7 наведено аналіз фінансових результатів сільгосп підприємства у динаміці.

Таблиця 2.7

Фінансові результати сільгосп підприємства за 2018-2022 рр., тис. грн.

Назви показника	2018	2019	2020	2020	2022	2022 до 2018 (+,-)
Доходи від продажів продукції (послуг)	4772,6	7155,3	6593,8	6872,6	7274,5	2501,9
Витрати з виробництва продукції (послуг)	4645,1	6497,2	6094,7	6241,2	6528,9	1883,8
Валовий прибуток	127,5	658,1	499,1	631,4	745,6	618,1
Інші операційні доходи	38,3	43,1	40,2	54,8	62,5	24,2
Інші витрати	99,8	129,1	95,2	78,7	82,5	-17,3
ЧФР	66,0	572,1	444,1	607,5	725,6	659,6

Ці розрахунки надають інформацію про те, які групи доходів сприяють формуванню фінансових результатів. Як видно з таблиці 2.7, загальний фінансовий результат був позитивним у всі досліджувані роки, але у 2020 році відбулося незначне гальмування динаміки зростання показників доходу через економічну кризу, спричинену коронавірусом. Проте такі скорочення у надходженнях не призвели до збитків, а лише скоротили суму чистого

фінансового результату (ЧФР) на 128 тис. грн.. Загалом за період 2018-2022 років простежується піднесення ЧФР на 659,6 тис. грн., що відповідає збільшенню у 10 разів. Зростання ЧФР може свідчити про покращення ефективності виробництва на підприємстві, наприклад, шляхом збільшення врожайності, оптимізації процесів виробництва або зниження витрат.

Графік на рисунку 2.4 дозволяє співставити темпи зростання доходів, витрат і ЧФР сільгоспідприємства за 2018-2022 рр.

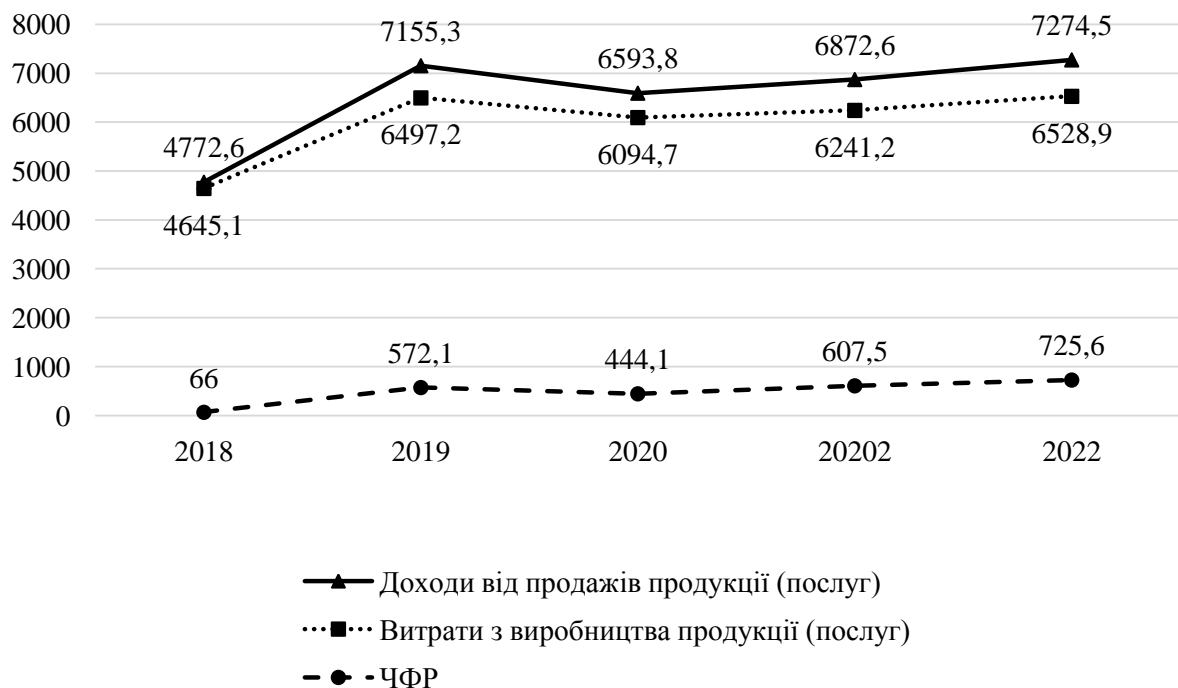

Рис. 2.4. Динаміка доходів, витрат і ЧФР сільгоспідприємства, тис. грн.

Динаміка зміни показників фінансового результату, представлена на рисунку 2.4, чітко вказує на залежність ЧФР від темпів зростання доходів і витрат від продажів продукції (послуг). Тобто інші доходи і витрати не мають суттєвого впливу на формування ЧФР.

Загалом, зростання ЧФР результату свідчить про позитивні тенденції в діяльності сільгоспідприємства та показує його успішність у досягненні фінансових цілей. Піднесення ЧФР позитивно впливає на

кредитоспроможність сільгосп підприємства. Так, збільшення ЧФР означає, що підприємство має більше фінансових ресурсів для виконання своїх фінансових зобов'язань, таких як сплата кредитів або обслуговування інших зобов'язань. Підвищення прибутковості підприємства зменшує його ризик неплатоспроможності, що робить його більш привабливим для кредиторів та інвесторів.

Успішна фінансова діяльність і збільшення чистого прибутку сприяють покращенню кредитної історії підприємства, що може позитивно вплинути на умови кредитування у майбутньому. Підприємство з високим рівнем ЧФР може мати більше можливостей для отримання кредитів або фінансових підтримок за більш вигідними умовами, такими як нижчі процентні ставки або довший термін погашення.

Кредитори більш схильні надавати кредити сільгосп підприємству з покращеним фінансовим станом, що дозволяє виконувати зобов'язання вчасно та надійно. Отже, зростання ЧФР сприяє покращенню кредитоспроможності підприємства, збільшуючи його здатність до отримання фінансових ресурсів та подальшого розвитку.

2.3. Комплексна оцінка кредитоспроможності при управлінні фінансами сільгосп підприємства

Для отримання комплексної оцінки кредитоспроможності при управлінні фінансами підприємств використовують інтегральну оцінку їх фінансового стану. Ключовими цілями використання інтегральної оцінки фінансового стану визначається:

1) інтегральна оцінка дозволяє враховувати різноманітні аспекти фінансового стану підприємства, такі як ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість тощо, у одному комплексному показнику;

2) за допомогою інтегральної оцінки можна порівняти фінансовий стан підприємства з аналогічними гравцями на ринку, що дозволяє з'ясувати своє

місце серед конкурентів та визначити потенційні проблеми або переваги;

3) інтегральна оцінка може використовуватися для моніторингу змінень у фінансовому стані підприємства протягом часу та виявлення тенденцій, що допомагає управлінню вчасно реагувати на фінансові ризики та можливості;

4) інтегральна оцінка дозволяє оцінити ефективність управління фінансами підприємства та виявити слабкі місця, які потребують уваги та покращень;

5) інтегральна оцінка може бути корисною для підготовки фінансової звітності та аналізу фінансового стану перед представленням інвесторам, кредиторам або іншим зацікавленим сторонам.

Отже, інтегральна оцінка фінансового стану допомагає менеджменту розуміти загальне становище фінансів підприємства та приймати обґрунтовані рішення для досягнення фінансових цілей.

За основу розрахунку кредитоспроможності сільгосппідприємства було обрано методику інтегральної оцінки фінансового стану підприємства, запропоновану О.Ю. Клементьєвою [19].

Для побудови інтегральних показників пропонується використовувати формулу середньої арифметичної зваженої, яка дозволяє присвоїти кожному показнику певний рівень значущості:

$$I = \sum_{1}^{m} s_i \omega_i, \quad (2.1)$$

де m – кількість показників в інтегральній оцінці;

s_i – значення показника (стандартизоване);

ω_i – вага (значущість) коефіцієнтів.

Оскільки кредитоспроможність сільгосппідприємства характеризується переважно показниками фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та рентабельності використання капіталу, інтегральна оцінка є сумою стандартизованих показників, які описують ці складові.

Стандартизація обраних показників здійснюється через ділення фактичного показника на стандартизоване значення:

$$s_i = \frac{x_i}{a_i}, \quad (2.2)$$

де x_i – значення показника (фактичне);

a_i – значення показника (стандартне).

Тому, на основі представленого механізму стандартизації (2.2), рівняння (2.1) набуває наступного вигляду:

$$I = \sum_1^m \frac{x_i}{a_i} \omega_i. \quad (2.3)$$

Далі, на основі обчисленого інтегрального показника можна зробити висновки про рейтингову оцінку сільгосп підприємств за певною шкалою. Рейтингова оцінка допомагає визначити фінансові ризики, з якими може стикнутися підприємство. Вона вказує на потенційні проблеми та слабкі місця в фінансовій діяльності, дозволяючи приймати заходи для їх запобігання або зменшення наслідків. Рейтингова оцінка є інструментом для вдосконалення управління фінансами підприємства. Вона дозволяє ідентифікувати проблемні питання та виявляти області для удосконалення, що сприяє покращенню результатів діяльності.

В роботі [19] авторкою проведено аналіз результатів діяльності сільгосп підприємств і запропоновано використовувати наступні значення показників (стандартні) та їхніх коефіцієнтів ваги (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Значення показників (стандартні) та їхні коефіцієнти ваги

Назви показників	ω_i	a_i
Показники ефективності застосування капіталу (Z)		

Рентабельність поточних активів	6	0,10
Ефективність застосування капіталу власного	2	0,06
Загальна прибутковість продукції	10	0,10
Прибутковість продажів за чистим прибутком	4	0,05
Коеф-нт оборотності оборотних коштів	3	2,40
Коеф-нт оборотності заборгованості кредиторської	3	5,00
Показники платоспроможності та ліквідності (Y)		
Коеф-нт абсолютної ліквідності	2	0,20
Коеф-нт покриття	2	0,70
Показники фінансової стійкості (X)		
Коеф-нт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2	0,10
Коеф-нт незалежності фінансової	2	0,50

Залежно від розміру інтегрального показника авторка [19] класифікувала тип фінансового стану підприємств на 5-ть секторів, а саме: незадовільний, задовільний, нестійкий, впевнений та сильний, описи яких наведено у таблиці 2.9.

Класифікація типу фінансового стану підприємства при інтегральній оцінці дозволяє систематизувати та категоризувати фінансову ситуацію підприємства для подальшого аналізу та прийняття управлінських рішень. Вона робить фінансові дані більш зрозумілими та доступними для аналізу. Знання типу фінансового стану дозволяє краще розуміти потреби підприємства у фінансових ресурсах. Воно допомагає підприємству планувати та здійснювати свою фінансову стратегію.

Отже, класифікація типу фінансового стану підприємства при інтегральній оцінці є важливим інструментом для аналізу та управління фінансами підприємства, який допомагає управлінцям приймати обґрунтовані рішення та досягати поставлених цілей.

Таблиця 2.9

Класифікація типів фінансового стану підприємства виходячи із розміру інтегрального показника

Значення І	Фінансовий стан	Характерні риси
------------	-----------------	-----------------

< 0	Незадовільний	Відзначається збитковістю, занижким рівнем ліквідності, залежить від зовнішнього фінансування
0 – 39	Задовільний	Занижкий рівень прибутковості застосування капіталу, притаманна нестійка структура капіталу, недостатній рівень ліквідності
40 – 65	Нестійкий	Достатньо високий рівень рентабельності й оборотності активів за низької платоспроможності й фінансовій стійкості
66 – 99	Впевнений	Показники фінансового стану перебувають на оптимальному рівні
> 99	Сильний	Відзначається надвисокою рентабельністю і платоспроможності. Найчастіше підприємства недовго можуть перебувати у такому стані, тому що цей стан є ресурсномістким і виснажливим

При розрахунку показників інтегральної оцінки необхідно пам'ятати, що ці показники є лише операційними поняттями і не мають самостійного економічного змісту, а тому мають право на існування лише в практиці порівняльного аналізу для ранжування об'єктів і прийняття рішень. Вищевикладене свідчить про те, що показник інтегральної оцінки можливо використовувати як надійний критерій ранжування діяльності різних підприємств при виборі об'єктів кредитування. На основі інтегральної оцінки можна розробляти та впроваджувати стратегічні рішення для підвищення кредитоспроможності підприємства. Це може включати реформування фінансової політики, оптимізацію ділових процесів та інші заходи.

За результатами розрахунків за даною методикою (таблиця А.1 додатку А) були отримані наступні інтегральні показники, які описують фінансовий стан сільгоспідприємства. Значення інтегральних показників становлять 39,64 у 2018 році, 54,31 у 2019 році, 43,10 у 2020 році, 95,90 у 2021 році та 63,84 у 2022 році (рис. 2.5).

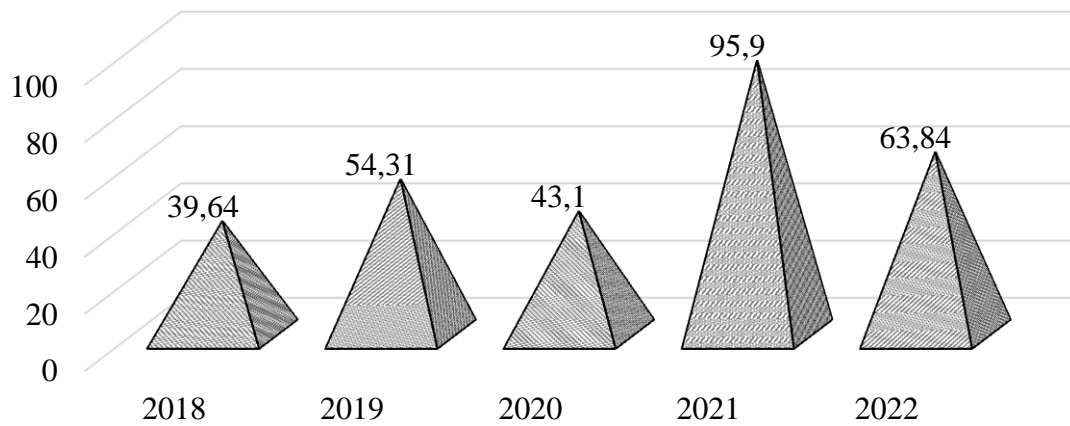

Рис. 2.5. Динаміка інтегрального показника кредитоспроможності ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр.

Узагальнюємо, що лише у 2021 р. фінансовий стан сільгосппідприємства можна охарактеризувати як впевнений; протягом 2019, 2020, 2022 років для підприємства характерний нестабільний фінансовий стан, що характеризується високою прибутковістю та оборотністю активів при низькій фінансовій стійкості; для 2018 року взагалі характерний задовільний фінансовий стан – низький рівень ефективності використання капіталу, нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності.

Отже, використання інтегральної оцінки для встановлення рівня кредитоспроможності дозволяє управлінцям отримати комплексну та об'єктивну оцінку фінансової стійкості підприємства та приймати належні рішення для його подальшого розвитку.

Висновки до розділу 2

1. Проведений аналіз встановив наявність у сільгосппідприємства достатнього розміру основних й оборотних засобів. Так, середньорічна вартість основних фондів (ОФ) скоротилася на 139,3 тис. грн. останні 5-ть років до 3927,8 тис. грн. у 2022 році. Середньорічна вартість оборотних коштів (ОК) навпаки дещо зросла на 17,3 тис. грн., склавши 1893,6 тис. грн. у

2022 році. Збільшення оборотних коштів може бути викликане збільшенням обсягу поточних операцій, таких як закупівля сировини, виробництво продукції або збільшення обсягу запасів готової продукції. Загалом зростання оборотних коштів та зменшення основних фондів можуть бути ознаками фінансових проблем, таких як ліквідність, недостатність інвестицій або непродуктивне використання ресурсів.

2. При аналізі фінансової звітності з'ясовано, що загальні активи сільгоспідприємства збільшилися протягом періоду. Так, сума активів у 2022 році зросла на 847,7 тис. грн. порівнюючи із сумою активів у 2018 році. Темп зростання становив 9,6%. Таке піднесення відбулося, в основному, за рахунок збільшення нефінансових активів у вигляді запасів (на 19,5%), засобів у виробництві (13,6%), а також фінансових активів – поточної дебіторської заборгованості (на 69,1%) і статті «гроші та їх еквіваленти» (на 183,6%). У гривневому виразі найбільше зростання мала поточна дебіторська заборгованість – на 343,8 тис. грн. Зріст дебіторської заборгованості може свідчити про проблеми з врегулюванням платежів від покупців. Це може бути пов'язано зі змінами у фінансовому стані клієнтів або з неефективними процедурами управління кредитами.

3. Використовуючи методику комплексного оцінювання кредитоспроможності сільгоспідприємства з використанням показників фінансового стану було з'ясовано, що лише у 2021 р. фінансовий стан сільгоспідприємства можна охарактеризувати як впевнений; протягом 2019, 2020, 2022 років для підприємства характерний нестабільний фінансовий стан, що характеризується високою прибутковістю та оборотністю активів при низькій фінансовій стійкості; для 2018 року взагалі характерний задовільний фінансовий стан – низький рівень ефективності використання капіталу, нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічне управління як передумова зміцнення кредитоспроможності сільгосппідприємств

Визнання недоліків у фінансово-економічному стані сільгосппідприємств дозволяє не тільки усунути найважливіші об'єктивні перешкоди, але й забезпечити реалізацію сприятливих факторів розвитку та покращенню їх системних і структурних характеристик. Тому при дослідженні умов та факторів розвитку сільгосппідприємств важливо враховувати не тільки напрямок їх впливу, але й їх цілісність щодо виконання сукупності функцій процесу керування кредитоспроможністю. Аналізуючи низку макроекономічних тенденцій, важливо робити висновки про всю систему зовнішніх впливів на фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств.

Оскільки завдання формування ресурсного забезпечення щодо поліпшення кредитоспроможності сільгосппідприємств є комплексним, необхідно провести всебічне та системне оцінювання його ресурсних складників та виокремити основні блоки - напрями, в яких бажано реалізувати комплекс заходів щодо формування й наступного успішного використання потенціалу.

Таким чином, створення ресурсного забезпечення кредитоспроможності сільгосппідприємств – це система, що складається з комплексного забезпечення блоків складових кредитоспроможності всілякими різновидами ресурсів, необхідних для ефективної роботи сільгосппідприємств та їх стратегічного розвитку.

На рисунку 3.1 показано напрями створення ресурсного забезпечення менеджменту кредитоспроможності сільгосппідприємств. Базовим блоком, що формує матеріальну основу управлінської й фінансово-господарської

діяльності сільгосп підприємства, постає блок операційної діяльності. Ресурсами, потрібними для його функціонування, є переважно матеріальні ресурси та запаси.

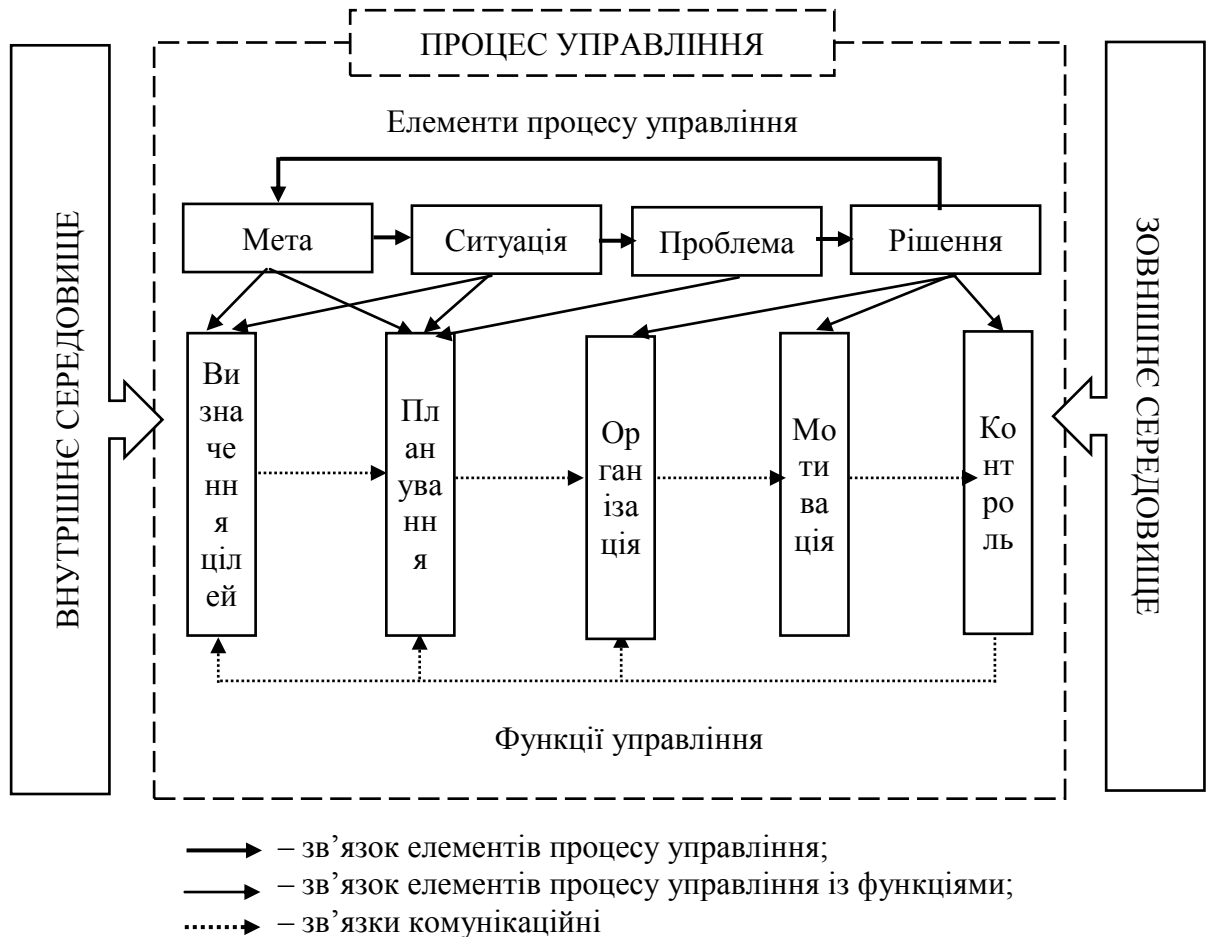

Рис. 3.1. Послідовність процесу створення ресурсного забезпечення кредитоспроможності сільгосп підприємств

Основний потенціал діяльності сільгосп підприємства забезпечується при створенні, залученні й більш ефективному використанні основних засобів, таких як будівлі, приміщення, машини та обладнання, транспортні засоби, необхідні складські приміщення, засоби зв'язку, що забезпечують зовнішні умови праці (освітлення, вентилявання повітря, опалення тощо) та інші, необхідні для роботи об'єктів сільгоспвиробництва.

Таким чином, повне завантаження, раціональне та результативне використання матеріальних, товарних, трудових, технічних та технологічних

ресурсів сільгосппідприємствами оптимізує обсяг коштів, необхідних для їх залучення, та підвищує рентабельність їх використання, що також сприяє підвищенню кредитоспроможності сільгосппідприємств.

Ще одним формуючим вектором ресурсного забезпечення менеджменту кредитоспроможності сільгосппідприємств є логістично-складський блок. Сучасне аграрне виробництво базується на принципі побудови логістичних систем та управлінні логістичними потоками, як в рамках технічних процесів через управління асортиментом та запасами, так і через взаємодію із навколишнім середовищем та співучасті в ланцюгах поставок. Тому застосування модерних логістичних концепцій стає все більш важливим для ефективного ведення діяльності фінансово-господарської. Це допомагає збільшити асортимент товарів без збільшення витрат на закупівлю та зберігання запасів, одночасно зменшуючи оборотний капітал, необхідний для роботи підприємства та зберігання запасів. Таким чином, сучасна логістична та складська підтримка дозволяє управляти виробничими процесами, логістикою внутрішньовиробничих переміщень і збутом продукції на якісно новому рівні з використанням новітніх концепцій, методів, інструментів і технологій, які гарантують високий ступінь планування, синхронізації та координації діяльності.

У сучасних умовах логістичні інструменти активно використовуються для покращення та оптимізації управління запасами, складських процесів, а також для оцифрування обліку та технічного обслуговування. Організація та менеджмент логістичних процесів, обладнання і програм вимагає персоналу з досвідом і навичками діяльності за відповідними технологіями. Організація та впровадження програм навчання, розвитку персоналу та наставництва набуває все більшого значення. Політика в цій сфері сприяє розвитку інтелектуальних та людських ресурсів сільгосппідприємств, які є важливим ресурсом у системі менеджменту кредитоспроможності.

Важливим ресурсним аспектом у зміцненні кредитоспроможності сільгосппідприємств є створення системи управління із застосуванням

новітніх технічних засобів та електронних комунікацій, що забезпечує управління роботою персоналу та кадрову безпеку.

Блок економічної успішності формування ресурсів підтримки кредитоспроможності сільгоспідприємств ґрунтується на потребі покращення процесу керування матеріальними, фінансовими, кадровими, технічними та технологічними ресурсами. Відтак, інструменти та важелі, що реалізуються в цьому напрямі, мають спрямовувати сільгоспідприємства на інтенсивний розвиток, забезпечувати високу динамічність реалізації продукції та оборотності запасів, підвищувати часткову та загальну ефективність. Тому для вирішення завдань даного блоку необхідно провести дослідження для виявлення резервів зміцнення та розвитку кредитоспроможності сільгоспідприємств в результаті використання інноваційних технологій, а також організації технічних бізнес-процесів в системі підвищення результативності поточної діяльності сільгоспідприємств. Слід зазначити, що відношення прибутку до загальних інвестицій у виробництво традиційно розглядається як узагальнюючий показник фінансово-економічної успішності бізнесу. Тому зміцнення кредитоспроможності прямо пов'язане зі зростанням обороту та прибутковості підприємства. Отримання цих результатів вимагає використання новітніх методів керування підприємством та раціонального використання його ресурсів.

Тому планування впровадження та виконання заходів, спрямованих на підвищення фінансово-економічної результативності діяльності підприємств, потребує вдосконалення управління на різних ланках, застосування модернових методів, інструментів керування та розвитку сучасних комунікацій та взаємозв'язків поміж структурними підрозділами, що дозволить уніфікувати (стандартизувати) процеси, що відбуваються на підприємстві. Це дозволить уніфікувати процеси та усунути помилки в роботі, спричинені суб'єктивними чинниками. Це дозволить оптимізувати процеси, зменшивши впливи людського фактору на ефективність,

прискорити процеси виробництва та продажу і підвищити їх результативність. Водночас, оптимізація ресурсів зменшує витрати за рахунок мінімізації непотрібних додаткових функцій та операцій, вивільняючи ресурси для кращого перерозподілу на інші сфери бізнесу.

Слід зазначити, що найважливішим ресурсозабезпечуючим напрямом менеджменту кредитоспроможності сільгоспідприємств є сфера управління фінансами.

Фінансові ресурси мобілізуються підприємствами для формування активів, необхідних для їхньої діяльності, покриття витрат і створення всіх фондів чи резервів. Фінансові ресурси призначені для покриття вартості продукції й послуг, наданих постачальниками, виконання боргових зобов'язань перед державою і кредиторами, оплати праці, здійснення витрат на капітальні та основні засоби, створення системи маркетингу та стимулювання збуту продукції, покриття інших витрат.

Отже, фінансові ресурси сільгоспідприємств постають, з одного боку, складовими елементами системи ресурсного забезпечення менеджменту. Тому їх ефективне використання, як однієї з основних складових кредитоспроможності, гарантує піднесення фінансово-економічної успішності підприємств. З іншого боку, раціональний розподіл фінансових ресурсів прямо визначає структурні пропорції капіталу сільгоспідприємств. А це прями́сінський шлях до забезпечення його стабільного фінансового стану. Тому мобілізація та успішне використання фінансових ресурсів є синергетичним в контексті покращення результативності політики, спрямованої на поліпшення кредитоспроможності сільгоспідприємств.

Достатнє та результативне використання коштів гарантує стабільний фінансовий стан, платоспроможність та ліквідність підприємств. Саме тому пошук шляхів ефективного використання та збільшення власних коштів є прямим вектором до зміцнення кредитоспроможності сільгоспідприємств.

Досить узагальненим та систематизованим напрямом менеджменту кредитоспроможності сільгоспідприємств є забезпечення їх

конкурентоспроможності. Ключовими ресурсами, що забезпечують підвищений рівень конкурентоспроможності, постають нематеріальні ресурси, такі як торгові марки та знаки для продукції (послуг), гудвіл, права доступності до ресурсів, майнові права, немайнові права та активи. Загалом, конкурентоспроможність сільгоспідприємств формується як складова широти асортименту продукції, а також впізнаваності та активності торгової марки на ринку. Крім того, важливе значення для конкурентоспроможності підприємств має якість продукції та надання ряду супутніх (додаткових) послуг – кваліфіковані консультації, доставка та інформаційні послуги. Однак передумовами для цього є інтелектуальні та людські ресурси підприємств і суттєва, якісна інноваційна діяльність. Інтелектуальні та людські ресурси сільгоспідприємств – це, насамперед, якісний підбір управлінської команди, експерти високого рівня та компетенцій, наявність аналітиків, науково-технічного персоналу, які можуть створювати та впроваджувати інновації, що потрібні ринку, генерувати та реалізовувати нові ідеї та впроваджувати інноваційні проєкти.

В контексті стратегічних умов піднесення конкурентоспроможності сільгоспідприємств більш важливим питанням є формування такої складової ресурсного забезпечення кредитного менеджменту, як інвестиційно-інноваційна підтримка. Іншими словами, для покращення інвестиційно-інноваційного забезпечення кредитного потенціалу сільгоспідприємств необхідна наявність компетентних, переважно управлінських, фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій, науково-технічних експертів, здатних генерувати інноваційні ідеї, запроваджувати новітні рішення та активізувати кардинально нові способи просування і збуту сільськогосподарської продукції. Однак масштабність і системність діяльності, інноваційні зміни залежать від здатності сільгоспідприємств залучати інвестиції з тривалими термінами окупності, що створюватиме передумови для піднесення кредитоспроможності підприємства.

Безумовно, інвестиційні ресурси залучаються на основі стратегічних перспектив розширення бізнесу. У цьому контексті важливим є визначення напрямів стратегії розвитку сільгосп підприємств із врахуванням наявності ресурсів і резервів, зовнішніх ринкових чинників, динаміки рівнів платоспроможності споживчого попиту, конкурентних тенденцій тощо.

Тому актуальним завданням проектування кредитоспроможності в аспекті стратегічного розвитку сільгосп підприємств постає дослідження ресурсного потенціалу, стійкості та перспектив його адаптації із застосуванням прогресивних методів фінансового планування та прогнозування. У цьому контексті важливим є застосування інтелектуального та кадрового потенціалу підприємств та експертів, які можуть здійснювати відповідні дослідження та забезпечувати розробку стратегії і реалізацію стратегічних планів розвитку.

Реалізація стратегій зміцнення кредитного потенціалу сільгосп підприємств повинна дозволити їм розширити фінансово-господарську діяльність, вийти на нові сегменти ринку, розширити асортимент продукції, охопити нові групи споживачів та оцифрувати свої послуги і процеси. Тому стратегічний розвиток реалізується на основі інвестиційних й інноваційних проєктів, переоснащення техніко-технологічної бази сільгоспвиробництва, діджиталізації внутрішніх та зовнішніх технологічних процесів, запровадження системи моніторингу та управління формуванням і реалізацією кредитного потенціалу сільгосп підприємств.

Стратегічно визначальним аспектом при створенні ресурсного забезпечення менеджменту кредитоспроможності сільгосп підприємств є сектор інформаційно-комунікаційного забезпечення. Наразі інформаційно-комунікаційні ресурси отримують особливу важливість та значущість. Це пов'язується з тим, що інформаційно-комунікаційні ресурси є основним засобом отримання та аналізу інформації, потрібної для задоволення всіх вимог системи менеджменту розширення бізнесу. Основними ресурсами в

цьому блоці є веб-сайти та інтернет-платформи, на яких представлена продукція сільгосп підприємств. З розвитком інноваційних технологій інтернет пропонує модернові можливості при поширенні інформації, що дозволяє охопити нові сегменти ринку в різних регіонах без матеріальних витрат. Слід зазначити, що, незважаючи на значні інвестиції, необхідні для розвитку та провадження цих інформаційних ресурсів, саме даний напрямок комунікації з клієнтами постає все перспективнішим і потужнішим, а тенденція ця тільки посилюється.

Одночасно, розроблення, провадження, інтегрування, просування й наступне обслуговування інформаційно-комунікаційних ресурсів, онлайн-продуктів і програмних продуктів в цілому, необхідних для підтримки господарської діяльності сільгосп підприємств, потребують залучення й подальшого активного використання інтелектуальних і людських ресурсів. Важливими складовими у цій сфері, що посилюють кредитний потенціал сільгосп підприємств, є розвиток інформаційно-комунікаційних систем, спрощення обслуговування розрахунково-касового та, загалом, програмних продуктів, необхідних для планування оперативної та стратегічної діяльності сільгосп підприємств.

Відповідно до тенденції посилення конкурентоспроможності підприємств на ринку розвивається та розширюється кредитоспроможність підприємств, покращується техніко-технологічна база фінансово-економічної діяльності та збільшуються обсяги реалізованої продукції. Однак, незважаючи на те, що це найбільш продуктивний і прибутковий період для підприємства, динаміка зростання потім припиняється, оскільки інвестиції попередніх періодів вже окупилися, а рівень рентабельності є високим і стабільним. На цьому етапі загальна вартість ведення фінансово-економічної діяльності зростає внаслідок підвищення складності управління ключовими ресурсами та активами бізнесу, зростання потреби в оновленні основних фондів і технологій, вимиванні оборотного капіталу та його накопиченні на складах у вигляді неліквідних запасів, неефективного використання

внутрішньо вивільнених фінансових ресурсів, що утворює так звану «пастку розвитку».

Таким чином, потенційна кредитоспроможність сільгосппідприємств поступово наближається до періоду спаду, що не дивно. Наближається криза нестачі ресурсів, необхідних для відновлення процесу розвитку підприємств.

Зміщення акценту на мобілізацію та успішне застосування інноваційно-технологічних ресурсів на основі системи стратегічних дій, націлених на зміцнення кредитоспроможності сільгосппідприємств, що дозволить запобігти спаду їх діяльності, посилити стійкість їх фінансово-економічного потенціалу та перевести їх на новий етап фінансово-економічної діяльності та розвитку завдяки чому закладаються необхідні економічні підвалини для забезпечення подальшого збільшення темпів зростання.

3.2. Покращення організації інформаційного забезпечення оцінки кредитоспроможності сільгосппідприємств

Аналітична оцінка кредитоспроможності має будуватися на достовірній і максимально повній інформаційній базі. Серед джерел інформації для проведення аналізу значущість бухгалтерської звітності очевидна, оскільки будь-яке підприємство тією чи іншою мірою постійно потребує додаткових джерел фінансування, а ймовірність їх отримання залежить від того, наскільки привабливі опубліковані фінансові результати, поточний і перспективний фінансовий стан підприємства. Вочевидь, що далеко не будь-які корисні відомості можуть бути відображені у звітності. Виникає важливе питання: як забезпечити необхідну аналітичність даних, що генеруються у системі і відображаються у звітності?

Отже методичні підходи до створення такого інформаційного підґрунтя мають спрямовуватися на те, щоб вихідні дані, які є базою для будь-якого аналізу, стали корисною інформацією як для зовнішніх користувачів, так і для внутрішніх. На жаль, сьогодні більшість підприємств відводить незначне

місце аналізу його діяльності, а можливості перспективного аналізу практично немає.

Аналіз кредитоспроможності економічного суб'єкта є невід'ємним елементом діяльності підприємства протягом усього часу, а не лише за наслідками його роботи на звітну дату. Пояснюється це тим, що суб'єкт може зіткнутися з потребою в позикових коштах на будь-якому етапі своєї діяльності.

З метою формування аналітичної інформації, необхідної для аналізу кредитоспроможності, рекомендується складати внутрішню звітність, яка міститиме спрощений аналітичний баланс (з розшифровками), спрощений аналітичний звіт про фінансові результати та місячний звіт про рух коштів. Дані форми повинні складатися не пізніше 7-го числа кожного місяця за результатами роботи за попередній місяць і надаватися керівнику сільгосп підприємства.

Спрощений аналітичний баланс дозволить внутрішнім користувачам бухгалтерської інформації бачити всі зміни, що відбуваються, за більш короткий проміжок часу. З метою оцінки кредитоспроможності до балансу необхідно додавати відомості кредитів та позик отриманих, яка розшифруватиме довгострокові та короткострокові зобов'язання сільгосп підприємства. Цю форму необхідно затвердити наказом керівника облікової політики.

Таблиця 3.1

Відомість отриманих позикових коштів, грн.

Дата	Номер	призначення	позико	а поз	Строк позики	Процент	аванси	лихаче	них	пов	ерн	угод	ті за	поз	ико	до лі	ано	го	забе	забе	зпе
------	-------	-------------	--------	-------	--------------	---------	--------	--------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-------	-----	----	------	------	-----

Ця відомість заповнюється наростаючим підсумком протягом року, є додатком до спрощеного бухгалтерського балансу. Позитивним моментом є те, що складається вона на основі безпосередньо первинних бухгалтерських документів, а не за даними бухгалтерського обліку.

Дані до відомості повинні вноситися регулярно в міру здійснення операцій. Це необхідно для того, щоб у будь-який момент часу можна було побачити реальну величину заборгованості за отриманими кредитами та позиками, а також якісні характеристики майна, що перебуває у забезпеченні. Останнім числом кожного місяця мають підбиватися підсумки за всіма кількісними рядками.

Спрощений звіт про фінансові результати необхідно також складати за кожен місяць не пізніше 7-го числа. Виручку від продажу продукції, робіт, послуг і собівартість проданих продукції, робіт, послуг доцільно показувати в розрізі видів доходів з метою підвищення аналітичності даних, виявлення динаміки та ритмічності господарських явищ, що відбуваються. Комерційні та управлінські витрати, можливо, вказувати загальною сумою.

Для оцінки грошових потоків до спрощеного балансу та звіту про фінансові результати необхідно також додавати щомісячний звіт про рух коштів.

На основі щомісячного звіту про рух коштів може бути розрахований коефіцієнт достатності грошових потоків позичальника ($K_{ДГП}$) для покриття зобов'язань за передбачуваним кредитом:

$$K_{дгп} = \frac{\text{Прогнозований грошовий потік}}{Z_1 + \sum Z_i}, \quad (3.1)$$

де Z_1 – заборгованість за кредитом банку;

$\sum Z_i$ – сума заборгованості за кредитами в інших банках.

Проте для оцінки достатності грошових оборотів за рахунками слід використовувати не дані про суми оборотів за розрахунковими рахунками підприємства за останній період, що передує кредитуванню, а їх прогнозну величину на період виплати основної суми боргу, а для цього слід з'ясувати сезонність і регулярність грошових потоків.

Для всіх інших позичальників прогнозована величина грошового потоку визначається виходячи із середньоарифметичних темпів зростання за три попередні періоди кредитування. У цьому грошові обороти за рахунками інших банках слід коригувати на знижувальний коефіцієнт, рівний 0,33. Знижувальний коефіцієнт дозволить враховувати неточність підрахунку обороту в інших банках.

Для підприємств, що мають сезонний характер діяльності, загальна величина грошового потоку має бути скоригована залежно від реально очікуваного збільшення чи зменшення грошових надходжень на рахунки клієнта у період погашення основного боргу та відсотків. Таке коригування, може здійснюватися на підставі зміни надходжень коштів на рахунки клієнта в аналогічний період за попередній рік.

Основна мета складання такого звіту полягає не у підрахунку чистих коштів залежно від видів діяльності, а в тому, щоб показати загальну зміну у грошових коштах за періоди і як ця зміна відбивається на ефективності діяльності підприємства.

Цінністю звіту є суміщення бюджету руху коштів та звіту про його виконання. Така форма дає змогу побудувати наочну та зрозумілу картину стану справ сільгосп підприємства загалом.

На його основі можна побудувати, наприклад, графік платоспроможності, причому не тільки поточної, а й прогнозованої, виходячи з якого можна наочно отримувати відповіді на питання, чи треба, коли і який брати кредит. З'являється можливість відстежувати динаміку змін коштів, контролювати та прогнозувати потенційне банкрутство, порівнювати бажання з можливостями, тобто усвідомлено керувати грошовими потоками сільгосп підприємства.

На основі вищевикладеного виникає важливе питання: хто виконуватиме всі ці функції, на кого найдоцільніше покласти функцію управління кредитоспроможністю?

Побудову системи управління кредитоспроможністю для сільгосп підприємства доцільно розпочати з побудови організаційної структури підприємства і виділення окремого самостійного підрозділу, відповідального за виконання цих функцій.

Найбільш ефективною з погляду управління є побудова дивізійної організаційної структури підприємства. Поясненням цього вибору є той факт, що всі недоліки лінійно-функціональної структури, що не дозволяють їм оперативно пристосуватися до умов ринку, що швидко змінюються, зводяться до одного – утруднено рух інформації. Це відноситься до горизонтальних комунікацій (коли керівники та фахівці різних функціональних відділів просто не можуть зрозуміти проблеми один одного, говорячи «різними мовами»). Повільно приймаються рішення, оскільки обговорення відбувається по всьому ієрархічному ланцюжку знизу вгору всередині кожного функціонального підрозділу. Рішення зазвичай приймаються такі, щоб максимально зменшити ризик і не брати на себе великої відповідальності.

Саме цей недолік усуває дивізійна структура управління підприємством. Вона дозволяє отримувати необхідну інформацію у найкоротший термін і, як наслідок, оперативно приймати управлінські рішення. Проте, дивізійний підхід породжує дублювання функцій

управління, що означає зростання управлінського апарату підприємства у цілому. Однак при грамотній постановці системи управлінського обліку на підприємстві такі витрати виправдані, тому що в результаті компанія стає мобільнішою в умовах жорсткої конкуренції.

Нині функції фінансового аналізу на сільгоспідприємствах приділяється дедалі більше уваги. Тому виникла потреба у виокремленні відділу фінансового аналізу як самостійної структурної одиниці (рис. 3.2). Цей відділ перебуває у дисциплінарному підпорядкуванні заступника генерального директора фінансів. Однак можна простежити і функціональний взаємозв'язок між відділом фінансового аналізу та генеральним директором, оскільки вся кінцева інформація, що формується відділом фінансового аналізу, насамперед надаватиметься саме генеральному директору, адже саме він приймає остаточне управлінське рішення (чи треба, коли і який брати кредит).

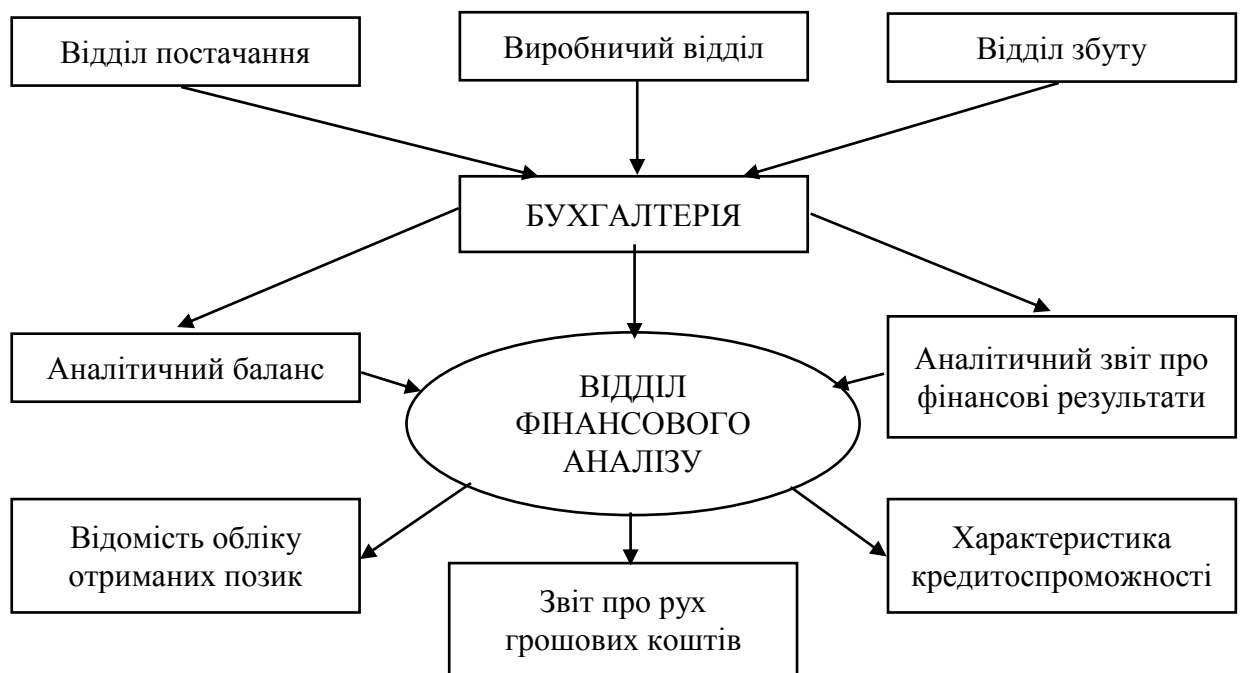

Рис. 3.2. Інформаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності економічного суб'єкта

Для ефективної роботи відділу фінансового аналізу потрібна правильна побудова системи документообігу на підприємстві. Для її організації, доцільно ще раз відзначити ті реєстри фінансового аналізу, складання яких було запропоновано раніше:

- спрощений аналітичний баланс;
- відомість обліку отриманих кредитів та позик;
- спрощений аналітичний звіт про фінансові результати;
- характеристика кредитоспроможності підприємства;
- місячний звіт про рух коштів із щодавною розбивкою.

Ведення таких форм звітності є доцільним за допомогою комп'ютерної програми (тільки виведення спрощеного аналітичного балансу та спрощеного аналітичного звіту про фінансові результати). Для цього необхідно в діючу на підприємстві бухгалтерську програму внести відповідні зміни, а саме:

- 1) формувати форми аналітичного балансу і аналітичного звіту про фінансові результати на основі первинної документації, що надходить, в основну бухгалтерську програму;
- 2) визначити періодичність складання цих форм у межах кожного місяця;
- 3) відкрити доступ до цих форм лише відділу фінансового аналізу.

Таким чином, буде досягатись організація управлінського обліку кредитоспроможністю підприємства паралельно бухгалтерському.

Упорядкування характеристики кредитоспроможності сільгосп підприємства є однією з основних функцій відділу фінансового аналізу. На основі отриманих даних, на основі побудови графіків, наприклад платоспроможності, прогнозних графіків, складається реальна фінансова ситуація на підприємстві, що характеризує його кредитоспроможність. Побудова графіків дозволить наочно уявити фінансове становище сільгосп підприємства. Дані з помісячною розбивкою дозволять вловити незначні зміни, що відбуваються, але які здатні надати істотний негативний вплив на діяльність сільгосп підприємства в цілому.

Також однією з важливих функцій відділу фінансового аналізу є складання місячного звіту про рух коштів із щодавною розбивкою. За своєчасним складанням цієї форми, має слідувати безпосередньо сам начальник відділу фінансового аналізу. Упорядкування бюджету руху коштів (графи «план») має здійснюватися не пізніше як за 2 дні настання нової декади. Основним джерелом інформації заповнення граfi «факт» служить вся первинна документація, що пов'язана з рухом коштів. Своєчасне заповнення цієї граfi має певні труднощі, оскільки потребує обробки великої кількості первинних документів. Виходом із цієї ситуації є наділення відповідними повноваженнями та обов'язками працівників бухгалтерії. Обов'язком головного касира-бухгалтера буде складання щоденного звіту (за формою, аналогічною звіту касира) про рух коштів на розрахункових, валютних, спеціальних рахунках підприємства, в касі та про рух грошових документів. Бухгалтер, який відповідає за розрахунки з постачальниками та покупцями також складатиме щоденні звіти із зазначенням номера платіжного документа, дати, суми та підстави платежу. Всім іншим працівникам – складати аналогічні щоденні звіти наприкінці робочого дня. Так, це дуже трудомістко, проте дозволить налагодити насамперед фінансову дисципліну на підприємстві.

Усе вищевикладене свідчить про те, що необхідною інформацією діяльності відділу фінансового аналізу забезпечують різні джерела (рис. 3.2).

Розроблені форми управлінської звітності корисні як для зовнішніх користувачів, і особливо внутрішніх (керівництва сільгоспідприємства). Це проявляється у можливості здійснення контролю за кредитоспроможністю економічного суб'єкта і навіть у якійсь частині за його активами.

Рано чи пізно будь-яке підприємство стикається з необхідністю залучення позикових коштів для подальшого провадження своєї діяльності. Найчастіше виходить, що сільгоспідприємство не може отримати необхідну кількість коштів, не завдавши ще більшої шкоди своїм активам. Що робити?

Налагодити механізм керування кредитоспроможністю сільгосп підприємства.

Запропоновані форми реєстрів є засобами управлінського обліку кредитоспроможності. Управлінням кредитоспроможністю сільгосп підприємства як окремим структурним елементом управління діяльністю підприємства в цілому доцільно займатися відділу фінансового аналізу, який може бути виділено як окрему ланку в організаційній структурі.

Необхідність виникнення на підприємствах різних галузей відділу фінансового аналізу є наслідком зростаючої потреби фінансового аналізу, як зовнішніх користувачів, і особливо внутрішніх.

Активне фінансове управління кредитоспроможністю сільгосп підприємства дозволяє:

- своєчасно надавати точні та оперативні дані, необхідні управлінські звіти;
- здійснювати підготовку даних про результати минулої діяльності компанії у формі, що сприятиме прийняттю керівництвом управлінських рішень;
- проводити аналіз фінансового стану підприємства, що характеризує його кредитоспроможність;
- приймати аргументовані рішення про позику (чи є потреба у ній, коли і який брати кредит);
- аналізувати щомісячні, щоквартальні, річні управлінські та фінансові звіти для виявлення можливостей покращення майбутньої роботи сільгосп підприємства.

Здійснення постійного моніторингу поточної діяльності та грошових потоків організації дозволяє стежити за виконанням встановлених планових завдань щодо формування обсягу грошових коштів та їх витрачання за передбаченими напрямками, рівномірністю формування грошових потоків у часі, ліквідністю грошових потоків підприємства. А створення єдиного інформаційного простору дозволить економічним суб'єктам управляти

активами та зобов'язаннями в цілому, що, безсумнівно, дасть позитивні результати у діяльності, підвищення прибутковості та рентабельності сільгосппідприємства.

3.3. Застосування функції бажаності в оцінюванні кредитоспроможності сільгосппідприємства

Можливості встановлення єдиного параметра оптимізації часто відкриваються через узагальнення. Практичне втілення процесу вимагає одночасного розгляду кількох параметрів, які можна узагальнити і застосовувати як функцію набору характеристик досліджуваного об'єкта. На сьогодні існує низка способів, за допомогою яких за різними аналітичними формулами можна розрахувати оцінку окремих характеристик або комбіновану оцінку. На нашу думку, доцільно зупинитися на функції бажаності.

Використання функції бажаності дозволяє враховувати вагомість і пріоритетність різних параметрів чи альтернатив при прийнятті рішень. Ось деякі можливі використання цієї функції: зокрема, В.С. Мороз пропонує використовувати функцію бажаності для побудови узагальненого показника оцінки рівня життя населення [30], А.Р. Дунська та Т.В. Лютик використовують її для оцінки інноваційного потенціалу регіону [17, 24], а О.С. Богма – для оцінки інвестиційної привабливості підприємств [3].

Міркування залучення функції бажаності як функції оптимізації полягає в тому, що кожне значення оцінюваного параметра оптимізації (прогнозування) Y_i , яких у задачі може бути дуже багато, перетворюється у відповідну бажаність d_i , а потім формується узагальнена функція бажаності D , яка є середнім геометричним значенням бажаності окремих параметрів оптимізації [3].

Шкала бажаності задається в діапазоні від 0 до 1. При цьому значення чинників, які є найбільш сприятливими для нормального функціонування

системи, отримують значення близькі до 1 (від 0,6 до 1). Тому ж рівню чинників, які вважаються небажаними, присвоюються значення, близькі до 0 (від 0 до 0,4) за шкалою бажаності (табл. 3.2).

Для надання індикатору безрозмірного вигляду (y) використовується наступна формула:

$$y_i \uparrow (\max) = k_i / k_{крм}, \quad (3.2)$$

$$y_i \downarrow (\min) = (1 - k_i) / k_{крм}, \quad (3.3)$$

де k_i – розрахункове значення показника;

$k_{крм}$ – критичне значення показника;

max/min – критерій максимізації/мінімізації обчисленого показника.

Таблиця 3.2

Градації кредитоспроможності залежно від значень функції бажаності

Значення функції	Опис рівня кредитоспроможності
1,00-0,81	відмінний
0,80-0,64	добрий
0,63-0,38	задовільний
0,37-0,21	незадовільний (загроза банкрутства)
0,20-0,00	критичний (підприємство є банкрутом)

При практичному застосуванні представленої методики слід враховувати спрощення, що вибір економічних показників завжди не є однозначним.

Модель оцінки рівня кредитоспроможності підприємства була апробована на базі ДДС ІОБ НААН, зокрема для аналізу була використана фінансова звітність даного сільгосп підприємства за 2018-2022 рр.

На першому етапі відповідно до запропонованої методики були розраховані 14 показників, які розкривають окремі характеристики фінансового стану сільгосп підприємства (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Показники фінансового стану сільгосп підприємства за 2018-2022 рр.

Показники	Вхідні дані					Критерій оптимізації	
	2018	2019	2020	2021	2022		
k ₁	0,329	0,339	0,379	0,489	0,559	0,50	max
k ₂	0,029	0,069	0,119	0,079	0,339	0,10	max
k ₃	2,019	2,029	1,869	1,879	1,049	1,00	max
k ₄	0,659	0,729	0,709	1,039	0,769	0,80	max
k ₅	-0,001	0,009	0,109	0,269	0,019	0,25	max
k ₆	0,609	0,529	0,429	0,449	0,159	0,50	max
k ₇	1,549	1,119	0,769	0,819	0,189	1,00	max
k ₈	0,499	0,509	0,459	0,469	0,049	0,10	max
k ₉	0,659	0,769	0,849	0,809	0,239	0,50	max
k ₁₀	1,299	0,929	0,849	0,959	0,749	1,00	max
k ₁₁	0,019	0,069	0,029	0,199	0,069	0,10	max
k ₁₂	0,039	0,129	0,059	0,459	0,299	0,10	max
k ₁₃	0,019	0,059	0,019	0,149	0,129	0,10	max
k ₁₄	0,009	0,109	0,019	0,299	0,039	0,20	max

Після того, як були обчислені значення параметрів, що описують певні сторони фінансового стану сільгосп підприємства, необхідно їх привести до безрозмірного вигляду згідно із вказаною методикою. Для чого кожний показник порівнюється зі значенням критерію оптимізації (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Безрозмірні значення параметрів фінансового стану сільгосп підприємства за 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
k ₁	0,6527	0,6781	0,7574	0,9885	1,1209
k ₂	0,2723	0,6686	1,2133	0,7809	3,4092
k ₃	2,0191	2,0288	1,8664	1,8834	1,0469
k ₄	0,8297	0,9088	0,8845	1,3015	0,9614
k ₅	0,0041	0,0297	0,4266	1,0665	0,0688
k ₆	1,2134	1,0558	0,8658	0,8994	0,3179
k ₇	1,5451	1,1197	0,7639	0,819	0,1887
k ₈	5,0489	5,0725	4,6443	4,6925	0,4572
k ₉	1,3185	1,5438	1,6972	1,6281	0,4738
k ₁₀	1,3019	0,9312	0,8444	0,959	0,7509
k ₁₁	0,2094	0,7438	0,2839	2,044	0,6605
k ₁₂	0,3528	1,3231	0,5982	4,6088	3,0099
k ₁₃	0,1685	0,6048	0,2155	1,5325	1,293
k ₁₄	0,0274	0,5408	0,0886	1,4862	0,2207

На останньому етапі були вираховані частинні функції відповідно до кожного вхідного параметру (табл. 3.5) і знайдене значення функції Харрінгтона для кожного аналізованого періоду.

За результати оцінки значення функції Харрінгтона для сільгоспідприємства складо відповідно у 2018 р. – 0,5957, у 2019 р. – 0,6655 у 2020 р. – 0,6269, у 2021 р. – 0,7715, у 2022 р. – 0,6079.

Отже, виходячи із запропонованої градації (табл. 3.2), рівень кредитоспроможності даного сільгоспідприємства можна охарактеризувати у 2018 р., 2020 р., 2022 р. як задовільний, а у 2019 р. і 2021 р. як добрий.

Таблиця 3.5

Частинна функція $d_i = \exp(-\exp(-y_i))$

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
k ₁	0,5934	0,6012	0,6249	0,6885	0,721
k ₂	0,4662	0,5983	0,742	0,6318	0,9664
k ₃	0,8747	0,8758	0,8557	0,858	0,7031
k ₄	0,6457	0,6675	0,6609	0,7609	0,6814
k ₅	0,3687	0,3781	0,5199	0,7079	0,3925
k ₆	0,7421	0,7053	0,6558	0,665	0,4823
k ₇	0,807	0,7207	0,6268	0,6427	0,4362
k ₈	0,9925	0,9927	0,9893	0,9898	0,5303
k ₉	0,7644	0,8068	0,8317	0,8208	0,5358
k ₁₀	0,761	0,6735	0,6498	0,6808	0,623
k ₁₁	0,4437	0,6209	0,4703	0,8775	0,5958
k ₁₂	0,4945	0,7653	0,5763	0,989	0,9508
k ₁₃	0,4289	0,5784	0,4459	0,8048	0,7591
k ₁₄	0,3773	0,5579	0,3998	0,7966	0,4478
Функція Харрінгтона	0,5957	0,6655	0,6269	0,7715	0,6079

Для перевірки отриманих в ході дослідження кредитоспроможності сільгоспідприємства результатів була використана дискримінантна модель діагностики банкрутства, запропонована О.О. Терещенко – «Універсальна дискримінантна функція» [39]:

$$Z = 1,5x_1 + 0,08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6 \quad (3.4)$$

де x_1 – відношення чистого грошового потоку до зобов'язань;

x_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

x_3 – відношення прибутку до валюти балансу;

x_4 – відношення прибутку до виручки від реалізації;

x_5 – відношення виробничих запасів до виручки від реалізації;

x_6 – відношення виручки від реалізації до валюти балансу.

Якщо $Z > 2$, підприємству банкрутство не загрожує; якщо $1 < Z < 2$, фінансова стійкість підприємства порушена, проте якщо своєчасно запровадити антикризові заходи, банкрутство не загрожуватиме; якщо $0 < Z < 1$, існує загроза банкрутства при відсутності заходів щодо санації; якщо $Z < 0$, підприємство вже майже збанкрутіле.

Таблиця 3.6

Розрахунок Z-критерію О. Терещенка для сільгосппідприємства

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
x_1	-0,015	0,015	0,165	0,155	-0,005
x_2	2,555	2,125	1,815	1,875	1,205
x_3	0,025	0,075	0,035	0,175	0,045
x_4	0,025	0,065	0,025	0,155	0,135
x_5	0,425	0,465	0,415	0,325	0,305
x_6	1,285	1,115	1,205	1,115	0,335
Z	1,105	1,725	1,355	3,365	1,355

Згідно отриманих даних протягом усього періоду, окрім 2021 року, фінансова стійкість сільгосппідприємства порушена, проте розраховані значення дискримінантної функції в цілому не суперечить отриманим результатам за запропонованою моделлю.

Висновки до розділу 3

1. Дослідження управління кредитоспроможністю сільгоспідприємств є багатограним та поетапним, а тому потребує детального та поглибленого вивчення як з погляду методології, так і її реалізації. Саме на рівні менеджменту потрібно виявляти потенціал сільгоспідприємств з погляду поліпшення їх кредитоспроможності. Введення системи моніторингу кредитоспроможності сільгоспідприємств складається з окремих підсистем: основної підсистеми (інформаційно-методичної) та додаткової підсистеми організаційно-технічного забезпечення.

Створення ресурсного забезпечення менеджменту кредитоспроможності сільгоспідприємств потребує мобілізації та результативного застосування фінансових, матеріальних і нематеріальних, інтелектуальних і людських, техніко-технологічних активів та ресурсів за окремими блоками (секторами), що дають змогу сільгоспідприємствам успішно працювати, поліпшувати конкурентоспроможність та забезпечувати наступний стратегічний розвиток.

2. Упорядкування характеристики кредитоспроможності сільгоспідприємства є однією з основних функцій відділу фінансового аналізу. На основі отриманих даних, на основі побудови графіків, наприклад платоспроможності, прогнозних графіків, складається реальна фінансова ситуація на підприємстві, що характеризує його кредитоспроможність. Побудова графіків дозволить наочно уявити фінансове становище сільгоспідприємства. Дані з помісячною розбивкою дозволять вловити незначні зміни, що відбуваються, але які здатні надати істотний негативний вплив на діяльність сільгоспідприємства в цілому. Запропоновані форми реєстрів є засобами управлінського обліку кредитоспроможності.

3. Використання функції бажаності дозволяє враховувати вагомість і пріоритетність різних параметрів чи альтернатив при прийнятті рішень. Міркування залучення функції бажаності як функції оптимізації полягає в тому, що кожне значення оцінюваного параметра оптимізації (прогнозування) Y_i , яких у задачі може бути дуже багато, перетворюється у

відповідну бажаність d_i , а потім формується узагальнена функція бажаності D , яка є середнім геометричним значенням бажаності окремих параметрів оптимізації

Модель оцінки рівня кредитоспроможності підприємства була апробована на базі ДДС ІОБ НААН, зокрема для аналізу була використана фінансова звітність даного сільгосппідприємства за 2018-2022 рр. За результати оцінки значення функції Харрингтона для сільгосппідприємства склало відповідно у 2018 р. – 0,5957, у 2019 р. – 0,6655 у 2020 р. – 0,6269, у 2021 р. – 0,7715, у 2022 р. – 0,6079. Отже, виходячи із запропонованої градації, рівень кредитоспроможності даного сільгосппідприємства можна охарактеризувати у 2018 р., 2020 р., 2022 р. як задовільний, а у 2019 р. і 2021 р. як добрий.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

При узагальненні результатів проведеного дослідження щодо удосконалення управління кредитоспроможністю сільгосппідприємства можливо окреслити наступні висновки:

1. Кредитоспроможність підприємства є ключовим показником його фінансового здоров'я, визначаючи його здатність виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами та інвесторами. Цей показник має велике значення для фінансового менеджменту підприємства, оскільки він впливає на його можливість отримати фінансові ресурси за вигідними умовами, а також на ризики, пов'язані з управлінням фінансовими потоками. Управління кредитоспроможністю вимагає системного підходу та ретельного аналізу фінансового стану підприємства. Воно охоплює прогнозування фінансових потоків, раціональне використання ресурсів, а також прийняття стратегічних рішень для забезпечення стабільності та зростання підприємства. Отже, кредитоспроможність підприємства є не лише показником його фінансової стійкості, але й важливим елементом стратегічного управління, спрямованого на досягнення успіху та стійкого розвитку на ринку.

2. Аналізуючи фактори, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств, можна зробити декілька висновків. Перш за все, фінансовий стан відіграє ключову роль у визначенні готовності підприємства брати кредити та сплатити їх у майбутньому. Ефективне управління фінансами, збалансований підхід до ризиків та належна ліквідність є важливими аспектами цього питання. Крім того, економічна ситуація, зокрема ціни на сільськогосподарську продукцію та загальна економічна стабільність, може впливати на прибутковість та платоспроможність сільгосппідприємств. Технологічний рівень та інновації також важливі, оскільки вони можуть підвищити продуктивність та конкурентоспроможність. Крім того, управління підприємством, соціальні аспекти, а також політичний та правовий контекст мають велике значення

для стабільності та успішності сільськогосподарських підприємств. Остаточно, успішна кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств залежить від комплексного підходу до управління, а також врахування різноманітних факторів, що впливають на їх діяльність.

3. Оцінка кредитоспроможності підприємств є складним та багатогранним процесом, який вимагає застосування різноманітних методичних підходів. Фінансовий аналіз забезпечує важливу інформацію щодо фінансового стану підприємства, аналіз кредитної історії допомагає в оцінці його платіжної дисципліни, а оцінка менеджменту вказує на якість управління та стратегічне бачення компанії. Порівняльний аналіз та врахування макроекономічних факторів доповнюють цей процес, дозволяючи отримати більш повну картину кредитоспроможності. Важливо пам'ятати, що жоден з цих підходів не є універсальним, і комбінування різних методів може дати найбільш об'єктивний результат. Крім того, використання рейтингових агентств може стати важливим джерелом інформації, але слід пам'ятати про їхні обмеження та можливі конфлікти інтересів. В кінцевому підсумку, оцінка кредитоспроможності підприємства є не лише технічним завданням, але й суттєвим елементом стратегічного прийняття рішень для банків, кредиторів та інвесторів.

4. Проведений аналіз встановив наявність у сільгосппідприємства достатнього розміру основних й оборотних засобів. Так, середньорічна вартість основних фондів (ОФ) скоротилася на 139,3 тис. грн. останні 5-ть років до 3927,8 тис. грн. у 2022 році. Середньорічна вартість оборотних коштів (ОК) навпаки дещо зросла на 17,3 тис. грн., склавши 1893,6 тис. грн. у 2022 році. Збільшення оборотних коштів може бути викликане збільшенням обсягу поточних операцій, таких як закупівля сировини, виробництво продукції або збільшення обсягу запасів готової продукції. Загалом зростання оборотних коштів та зменшення основних фондів можуть бути ознаками фінансових проблем, таких як ліквідність, недостатність інвестицій або непродуктивне використання ресурсів.

5. При аналізі фінансової звітності з'ясовано, що загальні активи сільгоспідприємства збільшилися протягом періоду. Так, сума активів у 2022 році зросла на 847,7 тис. грн. порівнюючи із сумою активів у 2018 році. Темп зростання становив 9,6%. Таке піднесення відбулося, в основному, за рахунок збільшення нефінансових активів у вигляді запасів (на 19,5%), засобів у виробництві (13,6%), а також фінансових активів – поточної дебіторської заборгованості (на 69,1%) і статті «гроші та їх еквіваленти» (на 183,6%). У гривневому виразі найбільше зростання мала поточна дебіторська заборгованість – на 343,8 тис. грн. Зріст дебіторської заборгованості може свідчити про проблеми з врегулюванням платежів від покупців. Це може бути пов'язано зі змінами у фінансовому стані клієнтів або з неефективними процедурами управління кредитами.

6. Використовуючи методику комплексного оцінювання кредитоспроможності сільгоспідприємства з використанням показників фінансового стану було з'ясовано, що лише у 2021 р. фінансовий стан сільгоспідприємства можна охарактеризувати як впевнений; протягом 2019, 2020, 2022 років для підприємства характерний нестабільний фінансовий стан, що характеризується високою прибутковістю та оборотністю активів при низькій фінансовій стійкості; для 2018 року взагалі характерний задовільний фінансовий стан – низький рівень ефективності використання капіталу, нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності.

7. Створення ресурсного забезпечення менеджменту кредитоспроможності сільгоспідприємств потребує мобілізації та результативного застосування фінансових, матеріальних і нематеріальних, інтелектуальних і людських, техніко-технологічних активів та ресурсів за окремими блоками (секторами), що дають змогу сільгоспідприємствам успішно працювати, поліпшувати конкурентоспроможність та забезпечувати наступний стратегічний розвиток.

8. Упорядкування характеристики кредитоспроможності сільгоспідприємства є однією з основних функцій відділу фінансового

аналізу. На основі отриманих даних, на основі побудови графіків, наприклад платоспроможності, прогнозних графіків, складається реальна фінансова ситуація на підприємстві, що характеризує його кредитоспроможність. Побудова графіків дозволить наочно уявити фінансове становище сільгоспідприємства. Дані з помісячною розбивкою дозволять вловити незначні зміни, що відбуваються, але які здатні надати істотний негативний вплив на діяльність сільгоспідприємства в цілому. Запропоновані форми реєстрів є засобами управлінського обліку кредитоспроможності.

9.. Використання функції бажаності дозволяє враховувати вагомість і пріоритетність різних параметрів чи альтернатив при прийнятті рішень. Міркування залучення функції бажаності як функції оптимізації полягає в тому, що кожне значення оцінюваного параметра оптимізації (прогнозування) Y_i , яких у задачі може бути дуже багато, перетворюється у відповідну бажаність d_i , а потім формується узагальнена функція бажаності D , яка є середнім геометричним значенням бажаності окремих параметрів оптимізації

Модель оцінки рівня кредитоспроможності підприємства була апробована на базі ДДС ІОБ НААН, зокрема для аналізу була використана фінансова звітність даного сільгоспідприємства за 2018-2022 рр. За результати оцінки значення функції Харрінгтона для сільгоспідприємства склало відповідно у 2018 р. – 0,5957, у 2019 р. – 0,6655 у 2020 р. – 0,6269, у 2021 р. – 0,7715, у 2022 р. – 0,6079. Отже, виходячи із запропонованої градації, рівень кредитоспроможності даного сільгоспідприємства можна охарактеризувати у 2018 р., 2020 р., 2022 р. як задовільний, а у 2019 р. і 2021 р. як добрий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко О., Краївська І., Мордовцев С. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств із використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2023. № (51). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-18>
2. Бандоріна Л.М., Удачина К.О., Татарчук А.Д. Моделювання системи аналізу фінансового стану підприємства. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2019. № 1. С. 127-135.
3. Богма О.С. Використання функції бажаності Харрінгтона в процесі оцінювання інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств. *Вісник Запорізького національного ун-ту. Економічні науки*. 2013. № 3. С. 16-21.
4. Бордюк В.В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2015. №3. С.112-115.
5. Боярко І.М. Комплексна експрес-методика оцінки кредитоспроможності підприємств з урахуванням приналежності до виду економічної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7. С.206-214.
6. Бровко Л.І., Карпова Д.Д. Методологічні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9540>
7. Виговський В.Г., Саух І.В. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Ефективна економіка*. 2019. №. 8. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2019/4.pdf
8. Водолазська О.А. Методологічні засади фінансового менеджменту суб'єктів підприємництва в умовах невизначеності. *Економічний аналіз*. 2018. Том 30. №4. С.82-87. DOI: <http://dx.doi.org/10.35774/econa2018.04.082>
9. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018.

Вип. 32. С. 154-157. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>

10. Волков К.С., Волков С.Л., Казакова Н.Ф. Удосконалення розрахунків показників якості за функцією бажаності Харрінгтона. *Сучасний захист інформації*. 2017. №1. С. 103-108.

11. Гербич Л., Нетребчук Л. Кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 5. С. 88-101.

12. Головка О.Г., Губарева О.О., Пономарьова А.Ю. Удосконалення управління кредитоспроможністю підприємств. *Modern economics*. 2020. № 21. С. 52-58.

13. Гула А.С. Оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Управління розвитком*. 2015. № 4. С. 55-61.

14. Довгань Л. П., Стадник Д. М. Управління платоспроможністю та кредитоспроможністю підприємства в зарубіжній практиці. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5. С. 169-174.

15. Докієнко Л. М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики кредитоспроможності підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14. С. 25-31.

16. Дуброва Н.П., Гелюх Ю,В. Оцінка кредитоспроможності підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 3(2). С. 50-52.

17. Дунська А.Р. Застосування функції бажаності в оцінюванні інноваційного потенціалу підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 11(3). С. 55-58.

18. Ємельянов О.Ю. Діагностування рівня фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу. *Агросвіт*. 2020. № 21. С. 3-9.

19. Клементьева О.Ю. Удосконалення інтегральної оцінки фінансового стану промислового підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. №64. С. 55-59.

20. Коцєруба Н.В. Оцїнка кредитоспроможностї пїдприємства-позичальника на основї показникїв фїнансової звїтностї. *Формування ринкових вїдносин в Українї*. 2020. № 7-8. С. 111-119.

21. Кужелєв М.О., Ковальова К.В. Теоретичнї аспекти управлїння кредитоспроможностю пїдприємства. *Економїка та держава*. 2019. № 12. С. 55-60.

22. Лахтїонова Л.А. Фїнансовий аналіз сїльськогосподарських пїдприємств : навч. посїб.. Київ: КНЕУ, 2005. 387 с.

23. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фарїон А.І. Фїнансовий аналіз: навч. посїб. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 302 с.

24. Лютик Т.В. Функцїя бажаностї Харрїнгтона як їнструмент їнтегральної оцїнки їнновацїйної та науково-технологїчної складових економїчного потенцїалу. *Їсторїя науки і бїографїстика*. 2016. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2016_4_11

25. Майборода О.Є., Косарева І.П., Лєсняк А.О. Платоспроможность пїдприємства та формування системи її забезпечення. *Науковї працї Миколаївського нацїонального унїверситету їменї В.О. Сухомлинського*. 2018. №18. С.256-260.

26. Маркович Т.Г. Розвиток експрес-аналїзу кредитоспроможностї пїдприємств-експортерїв на основї методу нечїткої логїки. *Проблеми теорїї та методологїї бухгалтерського облїку, контролю і аналізу*. 2019. Вип. 2. С. 55-60.

27. Масюк Ю.В., Деменкова А.Є. Механїзм управлїння платоспроможностю та кредитоспроможностю сїльгоспїдприємства. *Мїжнародний науковий журнал "Їнтернаука"*. 2018. № 11(2). С. 30-35.

28. Михайлик О.М. Застосування економїко-математичного моделювання для дїагностики фїнансового стану пїдприємства. *Економїка та суспїльство*. 2023. №о 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-87/>

29. Могилова М.М. Удосконалення оцїнки основних засобїв

сільськогосподарського призначення при діагностиці інвестиційної привабливості та кредитоспроможності аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 22-27.

30. Мороз В.С., Мороз С.В. Оцінка життєвого рівня населення узагальненою функцією Харрінгтона. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. №5. Т. 3. С. 53-58.

31. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

32. Панченко О.М., Пересипкіна А.В. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_11_61.

33. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. Вип. 17(1). С. 190-204.

34. Прянишникова М.В. Узагальнення підходів до трактування сутності поняття «кредитоспроможність». *Наукові праці НДФІ*. 2019. Вип. 2. С. 67-75.

35. Рекомендації щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника. Лист НБУ № 23011/79 від 02.06.1994. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v1_79500-94.

36. Сокол О.Г. Управління стійкістю сільгосппідприємств як економічний процес. *Економічний простір*. 2019. № 21. С. 227-237.

37. Соловей Н.В., Турова Л.Л., Пироженко Ю.В. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12(1). С. 31-35.

38. Соломатіна Т.В. Діагностика ризиків втрати стратегічного фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 42-48.

39. Терещенко О.О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб. *Вісник Національного банку України*. 2012.

№1. С. 26-30.

40. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В., Рудич А.І. Особливості моделювання кредитоспроможності суб'єктів фінансової та страхової діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 1. С. 91-97.

41. Тяхтій М.П., Сотченко Ю.К., Воробйов О.П. Сутність та методика оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. № 4 (16). С.116-120.

42. Федоришина Л. І., Цуркан А. О. Удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Агросвіт*. 2018. № 11. С.39-42.

43. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н.Б. Кашена [та ін.]. Харків: *Харківський державний університет харчування та торгівлі*, 2017. 593 с.

44. Фінансовий менеджмент : підруч. / за ред. А. М. Поддєрьогін. – 2-ге вид., перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с.

45. Халатур С.М., Бровко Л.І., Моруга Т.О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. №12. С. 56-60

46. Халатур С.М., Карамушка О.М., Чепець В.І. Управління кредитоспроможністю аграрних підприємств в контексті цифровізації національної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1>

47. Халатур С.М., Кравченко М.В., Карамушка Д.К., Козир Е.В. Комплексна експрес-методика оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств з урахуванням рівня їх економічного розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 10. С. 37-42. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.10.37

48. Халатур С.М., Трегуб О.М. Проблемні аспекти управління кредитоспроможністю підприємств та перспективи їх розв'язання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 37-42. DOI: 10.32702/2306-

6814.2020.21-22.37

49. Хоменко І., Садчикова І., Краснянська Ю. Сучасні підходи до аналізу кредитоспроможності позичальників: український та світовий досвід. *Економіка. Екологія. Соціум*. 2019. № 3. С. 48-55.

50. Чайковський Я. Напрями удосконалення методики аналізу кредитоспроможності боржника-юридичної особи. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2018. Вип. 19. Ч. 1. С.176-188.

51. Шептуха О.М., Лаптева А.Ю. Оцінка кредитоспроможності позичальника за допомогою дискримінантного аналізу. *Економіка і фінанси*. 2020. Вип. 6. С.25-28.

52. Khalatur S., and Dubovych O. (2022). Financial Engineering of Green Finance as an Element of Environmental Innovation Management. *Marketing and Management of Innovations*, № 1, pp. 32-246. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2022.1-17>

53. Khalatur, S., Radzevicius, G., Velychko, L., Fesenko, V. and Kriuchko, L. (2019), "Global deoffshorization and its impact on the national and regional economies of eastern european countries", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 17(3), pp. 293-305, DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.17\(3\).2019.24](https://doi.org/10.21511/ppm.17(3).2019.24)

54. Khalatur, S., Vinichenko, I. and Volovyk, D. (2021), "Development of modern business processes and outsourcing activities", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 7(3), pp. 195-202, DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-195-202>

55. Makhazhanova U, Kerimkhulle S, Mukhanova A, Bayegizova A, Aitkozha Z, Mukhiyadin A, Tassuov B, Saliyeva A, Taberkhan R, Azieva G. The Evaluation of Creditworthiness of Trade and Enterprises of Service Using the Method Based on Fuzzy Logic. *Applied Sciences*. 2022; 12(22):11515. <https://doi.org/10.3390/app122211515>

56. Shatalova A., Lebedev K., Shevchenko I., Bamadio B. (2020). Improving the Altman Method for Assess the Creditworthiness of Enterprises with

Economic Indicators in the Form of Fuzzy Numbers. *Engineering Mathematics*,
4(1), 10-13. <https://doi.org/10.11648/j.engmath.20200401.12>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Обчислення інтегрального показника кредитоспроможності ДДС ІОБ НААН України за 2018-2022 рр.

Показники	ω_i	a_i	2018			2019			2020			2021			2022		
			z, y, x	S_i	$S_i \cdot \omega_i$	z, y, x	S_i	$S_i \cdot \omega_i$	z, y, x	S_i	$S_i \cdot \omega_i$	z, y, x	S_i	$S_i \cdot \omega_i$	z, y, x	S_i	$S_i \cdot \omega_i$
Показники ефективності застосування капіталу, Z																	
Рентабельність поточних активів	6	0,1	0,03	0,27	1,62	0,09	0,93	5,59	0,04	0,36	2,14	0,26	2,60	15,62	0,08	0,81	4,86
Ефективність застосування капіталу власного	2	0,06	0,04	0,59	1,18	0,13	2,21	4,41	0,06	1,00	2,00	0,46	7,68	15,37	0,30	5,02	10,04
Загальна прибутковість продукції	10	0,1	0,12	1,20	11,98	0,17	1,71	17,14	0,16	1,57	15,67	0,30	2,96	29,57	0,33	3,28	32,81
Прибутковість продажів за чистим прибутком	4	0,05	0,02	0,34	1,36	0,06	1,21	4,85	0,02	0,43	1,73	0,15	3,07	12,27	0,13	2,59	10,35
Коеф-нт оборотності оборотних коштів	3	2,4	1,59	0,66	1,98	1,54	0,64	1,92	1,65	0,69	2,06	1,70	0,71	2,12	0,63	0,26	0,78
Коеф-нт оборотності заборгованості кредиторської	3	5	5,35	1,07	3,21	3,77	0,75	2,26	3,45	0,69	2,07	2,85	0,57	1,71	0,47	0,09	0,28
Z					21,33			36,18			25,67			76,65			59,12
Показники платоспроможності та ліквідності, Y																	
Коеф-нт абсолютної ліквідності	2	0,2	0,00	0,01	0,01	0,01	0,04	0,08	0,11	0,53	1,07	0,27	1,33	2,67	0,02	0,09	0,17
Коеф-нт покриття	2	0,7	2,02	2,89	5,77	2,03	2,90	5,80	1,87	2,67	5,34	1,88	2,69	5,38	1,05	1,50	2,99
Y					5,78			5,88			6,41			8,05			3,17
Показники стійкості фінансової, X																	
Коеф-нт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2	0,1	0,50	5,05	10,10	0,51	5,07	10,15	0,46	4,65	9,29	0,47	4,69	9,39	0,05	0,46	0,92
Коеф-нт незалежності фінансової	2	0,5	0,61	1,21	2,43	0,53	1,06	2,11	0,43	0,87	1,73	0,45	0,90	1,80	0,16	0,32	0,64
X					12,53			12,26			11,02			11,19			1,55
Інтегральний показник, I					39,64			54,31			43,10			95,90			63,84